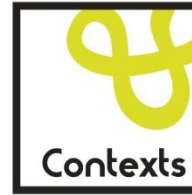




Texts



The Phenomenon
of Boundaries

TEKSTAI IR KONTEKSTAI: PARIBIO FENOMENAS

Tarptautinė mokslinė konferencija

2017 m. balandžio 27–28 d.

International Scientific Conference

27–28 April, 2017

PRANEŠIMŲ SANTRAUKOS

Konferenciją organizuoja
**VILNIAUS UNIVERSITETO
KAUNO FAKULTETAS**
LIETUVIŲ FILOLOGIJOS KATEDRA

Conference Organised by
**VILNIUS UNIVERSITY,
KAUNAS FACULTY OF
HUMANITIES**
DEPARTMENT OF LITHUANIAN
PHILOLOGY

TURINYS

Aliūkaitė Daiva <i>Tarminės tapatybės ribos: tarminio kodo vartotojų (auto)portretų statika ir dinamika</i>	5
Babak Galina <i>Forgotten Detail of Cultural Landscape: Ukrainian Version of Russian Formalism? National Identity, Avant-Garde and Ideology in Literature Discussions in Soviet Ukraine (1920-1930S)</i>	5
Bačiūnaitė-Lužinienė Lina <i>Dialekto ypatybės – Čekiškės parapijos istorinių oikonomų užrašymo variantiškumo viena iš priežasčių</i>	6
Balčiūnienė Ingrida <i>Ribos ir paribiai ankstyvojoje dvynių kalboje: nuo pirmųjų garsų iki kalbinės komunikacijos</i>	6
Bankauskaitė-Sereikienė Gabija <i>Ankstyvasis modernizmas: literatūrinis moters vaizdinys</i>	7
Baranauskienė Rita; Mickienė Ilona <i>Veliuonos apylinkių pravardžių metaforizacija</i>	7
Bartkuvienė Inga <i>Ribos problema F. Kafkos tekstuose</i>	8
Belovodskaja Anastasija «#ХЭШТЕГ», КОТОРЫЙ ИЗМЕНИЛ МИР: К ВОПРОСУ О СПОСОБАХ ОПИСАНИЯ КОНЦЕПТОСФЕРЫ СОВРЕМЕННОГО МЕДИАПРОСТРАНСТВА	8
Biržietienė Skirmantė <i>Turinio ir formos santykis lietuviškoje socialinėje reklamoje: retorinis aspektas</i>	9
Bončkutė Roma <i>Žodžio ir vaizdo dialogas užmirštame giesmyne</i>	10
Briaukienė Birutė <i>Medicinos terminijos ribos ir paribiai: žvalgomas tyrimas</i>	10
Briaukienė Birutė; Juzelėnienė Saulutė <i>Vietovardžių kirčiavimo variantai</i>	11
Buividavičiūtė Lina <i>Dialogiškumas Valdo Papievio romanuose</i>	11
Burbienė Diana <i>ДЕЙКТИЧЕСКОЕ ВРЕМЯ И ТАКСИС В МЕДИА</i>	12
Čepaitienė Agnė <i>Variantų arealų identifikavimas GABMAP instrumentais perceptiviojoje dialektologijoje</i>	12
Čirūnaitė Jūratė <i>Kauno bajorų įvardijimas 1528 m. dokumente</i>	13
Čižikaitė Aida <i>Dėl kalbos kultūros poreikio: studentų požiūris ir nuostatos</i>	14
Davis Lennard J. <i>The Fact of Fiction and the Fiction of Fact: the Authority of Writing the Academic Novel</i>	14

Dobržinskienė Rasa <i>Televizijos reklamų kompleksinės analizės problemos ir iššūkiai</i>	14
Filippov Sergey <i>Caption: Boundaries within Societies: Conditions of Solidarity between Elites and Nonelite Groups</i>	15
Gabrėnaitė Eglė <i>Grėsmės retorika kaip paveikaus diskurso kūrimo instrumentas</i>	16
Gaprindashvili Nana; Tsereteli Nino <i>Transformation of the Poetic Image in Translation (on the Material of the Russian Translations of Galaktion Tabidze's Poetry)</i>	16
Geržotaitė Laura <i>Antano Baranausko tarmių klasifikacija: Ramygalos Šnektos atvejis</i>	17
Gibavičienė Gabrielė <i>Kelionės topika: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės keliautojų tekstai</i> ..	18
Grigonienė Giedrutė; Peleckienė Aušrinė <i>Polinksnų DĖKA, (SU) pagalba vartojimo aktualijos medikų specialybės kalboje</i>	18
Grikietis Livija; Kerevičienė Jurgita <i>Jausmų transformacijos įkūnijimas audiovizualinėje plotmėje</i>	19
Yau Wai-ping <i>Palimpsests and Boundary-crossing</i>	19
Jędrzejewski Tomasz <i>Lietuviškieji paribiai ir periferijos CZESŁAWO MIŁOSZO kūryboje</i>	20
Juzelėnienė Saulutė; Šarkauskienė Skirmantė <i>PYKČIO konceptualizacija lieviškuose komiksuose</i>	21
Kamandulytė-Merfeldienė Laura <i>Sakytinės kalbos atmainų tyrimas: nuo buitinės šnekos iki viešojo kalbėjimo</i>	21
Keturakienė Eglė <i>Žmogiškosios subjektyvybės riba ir jos paribiai Dovilės Zelčiūtės kūryboje</i> ..	22
Keturakis Ugnius <i>Slengo funkcijos R. Kmitos PIETINIA KRONIKAS ir J. Salinger'io RUGIUOSE PRIE BEDUGNĖS</i>	22
Krasnovas Aleksandras <i>Estetizmo pragmatika: H. Radauskas lietuvių poezijos lauke</i>	23
Kraszewska Marzena <i>Allegories of the Campus in Polish Academic Narratives</i>	23
Kudirka Robertas <i>Žargonybių kirčiavimo standartas ir variantiškumas</i>	24
Kuprienė Laima <i>Sporto sirgalių kalbinė elgsena: skanduočių analizė</i>	24
Litvinaičienė Inga <i>Geografinės egzistencijos prasmės Valdo Papievio kūryboje</i>	24
Lysik Marta <i>Transactions and Transgressions: the Grand Orchestrators/Narrators in John L'Heureux's THE HANDMAID OF DESIRE and Francine Prose's BLUE ANGEL</i>	25
Meiliūnaitė Violeta <i>Rytų aukštaičių kalbinės patirtys: paribio šnektų bruožų tvarumas ir kaita</i>	25

Mikulėnienė Danguolė <i>Transitional and Peripheral (Sub)Dialects in Lithuanian Dialect Classifications</i>	26
Milius Domantas <i>GESAMTKUNSTWERK: žodžio ir muzikos tarpusavio ribų nykimas vaizduojamųjų menų sinergijoje</i>	26
Miroshnychenko Lilia „ <i>A Long Interior Journey</i> “ of Kate Brown as Border Crossing: Gender, Age, and Class in Doris Lessing’s <i>THE SUMMER BEFORE THE DARK</i>	27
Paasche Karin <i>Transcending Boundaries of History and Culture: Memories of Eastern Africa in Life and Literature</i>	28
Ragauskaitė Alma <i>Joniškio gyventojų (moterų) asmenvardžiai XVI–XVII a. lietuvių istorinės antroponimijos tyrimų kontekste</i>	29
Seredžiūtė Viktorija <i>GYVENIMAS YRA KELIONĖ metafora XVI–XVII a. lotyniškojoje LDK gedulingoje poezijoje</i>	29
Švambarytė-Valužienė Janina <i>Kalbiniai kontaktai palatvės vakarų aukštaičiuose</i>	30
Tatarūnaitė Giedrė <i>Filosofija kaip literatūra, autobiografija kaip filosofija: autobiografinio subjekto galimybės ir ribos</i>	30
Ulvydienė Loreta <i>Translation across Cultures: THE BALLADS OF KUKUTIS by M. Martinaitis in English</i>	31
Vaitmonienė Diana <i>Kalbinė gimtinė jaunosios ir vidurinėsios kartos pietų žemaičių raseiniškių mentaliniuose žemėlapiuose: lokalizacija, taisyklingumas ir patrauklumas</i>	32
Vitkauskas Antanas <i>Mokslinės kalbos stilstikos imitavimas „Erotodidaktinėje“ Ovidijaus poezijoje</i>	33
Vyniautaitė Simona <i>Šiaurinių Šiaurės žemaičių kalbinės nuostatos (savas–svetimas)</i>	33
Vyšniauskas Gintautas <i>Politinio korektiškumo ribos ir prigimtis</i>	34
Žakevičienė Indrė <i>Žanro paribių potencialas literatūros etikos lauke</i>	35
Žegunienė Vaida <i>Development of Cross-cultural Communication to Eliminate Social Boundaries of Migration Process</i>	35
Žmuida Eugenijus <i>Antano Skripkausko ROMANAS BE MOTERS ir lietuvių literatūros korekcija</i>	36

ALIŪKAITĖ, Daiva

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. daiva.aliukaite@knf.vu.lt

TARMINĖS TAPATYBĖS RIBOS: TARMINIO KODO VARTOTOJŲ (AUTO)PORTRETŲ STATIKA IR DINAMIKA

2014–2016 m., naudojant pagal perceptyviosios dialektologijos principus parengtą empirinį tyrimo instrumentą verbalinėms ir vizualizuojamoms mentaliniuose žemėlapiuose sąmoningosioms nuostatomis tirti, vykdytas projektas „Bendrinės kalbos vieta mentaliniame lietuvių kalbos žemėlapyje“. Tyrime dalyvavo daugiau kaip 1400 tiriamųjų iš dešimties Lietuvos vietovių (pvz., Biržų, Kretingos, Kupiškio, Mažeikių, Panevėžio ir kt.), kurios pasirinktos kaip atitinkami *Lietuvių kalbos atlaso* punktai, šiuo metu geriausiai reprezentuojantys ne tik tradicines lietuvių tarmes, bet ir naujuosius tarminius darinius, XXI a. pradžioje išryškėjusius dabartinėje Lietuvos teritorijoje.

Gauta projekto medžiaga sudaro galimybę plėtoti nevienalytį, pirmiausia geolingvistikos ir sociolingvistikos, diskursą. Verbalinės ir vizualizuotos mentaliniuose žemėlapiuose jaunuolių sąmoningosios kalbinės nuostatos leidžia nustatyti prototipines tarminių kodų ir bendrinės kalbos zonas; modeliuoti tarminių kodų ir bendrinės kalbos atstovų sociolingvistinius portretus ir kt.

Šiame pranešime, remiantis projekto duomenimis, svarstomas kalbinės tapatybės, tiksliau – tarminės tapatybės – klausimas. Ribos ir tęsinio kvalifikuojamosios kategorijos į tarminės tapatybės diskursą įtraukiamos remiantis empiriniais argumentais.

Viena vertus, iš sąmoningųjų (tiek verbalinių, tiek vizualizuotų) nuostatų tyrimo duomenų išryškėja, kad pagrindinis tarminio kodo atstovo vaizdinys, tarminių kodų konceptualizacija vis dar atitinka NORM pateikėjo standartą. Taigi šiuo aspektu įvertintinas NORM ribų ir kalbinės (tarminės) tapatybės ribų statiškumas. Kita vertus, tiriamųjų savistabos duomenys, t. y. sąmoningųjų nuostatų lygmeniu deklaruotas tarminio kodo mokėjimas ir vartoseną, leidžia svarstyti sudėtingesnę, įtraukiančią ambivalentiškus socialinius ir kultūrinius kintamuosius, tarminės tapatybės struktūrą.

BABAK, Galina

Charles University in Prague

E-mail babakgalin@gmail.com

FORGOTTEN DETAIL OF CULTURAL LANDSCAPE: UKRAINIAN VERSION OF RUSSIAN FORMALISM? NATIONAL IDENTITY, AVANT-GARDE AND IDEOLOGY IN LITERATURE DISCUSSIONS IN SOVIET UKRAINE (1920-1930S)

One of the most important topics of Soviet theoretical discussions in the 1920-s was the dualism of “form” and “content” in literature and art. Such discussions we held in Soviet Ukraine too. Even though we can not speak about “Ukrainian formalism” as an organized and disciplined aesthetic school it is important to determine the “Ukrainian version” of correlation between universalist ideas of Russian formalism, internationalist Soviet ideology (in relation to the culture), and a forming Ukrainian cultural identity.

BACIŪNAITĖ-LUŽINIENĖ, Lina
Vilniaus universiteto Kauno fakultetas
El. p. lina.baciunaite@gmail.com

DIALEKTO YPATYBĖS – ČEKIŠKĖS PARAPIJOS ISTORINIŲ OIKONIMŲ UŽRAŠYMO VARIANTIŠKUMO VIENA IŠ PRIEŽASČIŲ

Oikonimai yra lėtai kintanti toponimų rūšis. Jiems įtakos gali turėti politinės, konfesinės, ekonominės, administracinės priežastys. Šiandien egzistuojantys Lietuvos gyvenamųjų vietų vardai yra juridškai įteisinti ir aprobuoti, tačiau istoriniuose šaltiniuose užfiksuota tokių oikonimų ar jų užrašymo variantų, kurie į susiformavusią ir nusistovėjusią sistemą nepatenka. Nors žiūrint iš dabartinės laiko perspektyvos šie oikonimai nėra gyvosios kalbos dalis, tačiau užrašymo metu jie buvo tokie. Remiantis prielaida, kad iš šnekos į rašto kalbą gyvenamųjų vietų vardai buvo transformuojami jų nemodifikuojant, todėl galima stebėti oikonimų užrašymo variantus, kurie iliustruoja dialekto ypatybes. „Tarmė yra pereinamoji tarp aukštaičių vakariečių veliuoniečių ir akštaičių vakariečių šiauriečių. Tarme kalba Čekiškės miestelio gyventojai, taip pat Uzdvaryje (į rytus nuo Čekiškės, Besmeččiuos (į šiaurės vakarus nuo Čekiškės) iki Dubysos ir truputį į vakarus už Dubysos (fonetika) ir daugelis kaimų į šiaurę nuo Čekiškės bemaž iki Ariogalos (Purvaičiai, Raudonė, Šlapučiai, Plikiai)“ (Pupkis 1962: rg. Nr. 746).

Užrašymo variantiškumui įtakos turėjo šios dialekto ypatybės: čekiškėčių šnektoje nekirčiuoti ilgieji balsiai [iː] ir [uː] yra tariami trumpai [i] ir [u] (Padubisys – Padubysys, Prudeliai – Prūdėliai), nekirčiuotas balsis [o] tariamas kaip [u] (Dukeliai – Dokėliai), dvibalsis [ie] tariamas kaip [e] (Prenai – Priėnai), vietoje in tariamas ilgasis balsis [iː] dažniausiai pastebimas bendratyse ir iš jų padarytose formose, tačiau pasitaiko ir priesagose (Гирники – Girninkaĩ), žodžio pradžioje dvibalsis [ei] tariamas kaip [ai] (Aikščiai – Eikščiaĩ), nekirčiuotas dvibalsis [uo] tariamas garsu [o] arba [u] (Ažolytė – Ažuoljėtė). Sporadiniams reiškiniams priskiriami kirčio atitraukimas iš galūnės (Juozapāva – Juozapavà) ir jungiamojo balsio įterpimas (Aukštakalniai – Aukštakálnis).

BALČIŪNIENĖ, Ingrida
Vytauto Didžiojo universitetas
El. p. ingrimi@gmail.com

RIBOS IR PARIBIAI ANKSTYVOJOJE DVYNIŲ KALBOJE: NUO PIRMŲJŲ GARSŲ IKI KALBINĖS KOMUNIKACIJOS

Dvynių kalbos specifika pasaulyje susidomėta daugiau kaip prieš šimtą metų, atkreipus dėmesį, kad ankstyvoji dvynių kalbos raida, nors ir nelaikoma sutrikusia, gerokai atsilieka nuo tipinės nedvynių kalbos. Ankstyvoji dvynių kalbos raida iki šiol nėra kompleksiškai ištirta, tad įvairių sričių mokslininkai (medikai, psichologai, lingvistai, psicholingvistai, sociolingvistai, pedagogai ir kt.) vis dar ieško priežasčių, lemiančių tiek dvynių kalbos raidos vėlavimą, tiek tam tikrą specifinių ypatybių formavimąsi.

Šio pranešimo tikslas – aptarti ankstyvosios dvynių kalbos raidos etapus ir ypatumus. Tyrimo šaltinis – Vytauto Didžiojo universitete sukauptas morfologiškai anotuotas Dvynių

kalbos tekstynas (tekstyno kūrimą rėmė LMT pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą, projekto nr. LIP-020/2016), apimantis daugiau nei 20 val. kalbos įrašų, atliktų intensyviausiu kalbinės sistemos formavimosi laikotarpiu (tirtų dvynių poros atveju – nuo 2,5 iki 3,5 metų). Vaikų kalba pradėta įrašinėti pastebėjus gramatinės sistemos užuomazgas ir įrašinėta iki gramatinės sistemos susiformavimo. Pranešimo metu didžiausias dėmesys skiriamas kalbos raidos etapams: aptariamoms riboms tarp vienažodžių pasakymų, gramatinės sistemos formavimosi ir kalbinės komunikacijos stadijų, taip pat didelis dėmesys skiriamas unikaliai reiškiniui – slaptajai dvynių kalbai, kurią galima laikyti paribiu tarp nesusiformavusios kalbos ir kalbinės sistemos, atitinkančios suaugusiųjų kalbinį modelį. Tyrimo rezultatai parodė, kad dvynių kalbos įsisavinimo stadijos yra vėlesnės nei tipinės (nedvynių) kalbinės raidos atveju, o įsisavinant įvairius kalbos lygmenis, dvyniams kyla daugiau sunkumų. Ypatingai daug sunkumų dvyniams kyla įsisavinant įvairias gramatines formas. Tyrimo metu taip pat atskleistas ryšys tarp slaptosios kalbos, kurią susikuria patys dvyniai ir kurios nesupranta aplinkiniai, ir gramatikos įsisavinimo ypatumų: slaptojoje dvynių kalboje pastebimos produktyviausios fleksijos ir afiksai, pridedami prie sugalvotų žodžių.

BANKAUSKAITĖ-SEREIKIENĖ, Gabija

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. gabija.sereikiene@knf.vu.lt

ANKSTYVASIS MODERNIZMAS: LITERATŪRINIS MOTERS VAIZDINYS

Ankstyvasis modernizmas – paradoksalus, nevienalytis, prieštaringas literatūrinis, kultūrinis, visuomeninis reiškinys, siūlantis naujas menų sąjungas, sampratas ir ribas. Verta apžvelgti, kaip keičiantis visuomenės nuostatoms, kito moters vaizdinys literatūroje – tarp Amžinojo moteriškumo ir demonizuotų formų.

BARANAUSKIENĖ, Rita; MICKIENĖ, Ilona

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. baranauskiene.rita@gmail.com; ilona.mickiene@gmail.com

VELIUONOS APYLINKIŲ PRAVARDŽIŲ METAFORIZACIJA

Pranešime analizuojamos Lietuvių kalbos instituto projekto „Šiuolaikiniai geolingvistikos tyrimai Lietuvoje: punktų tinklo optimizacija ir interaktyvioji tarminės informacijos sklaida“ metu Veliuonos apylinkėse užrašytos pravardės.

Pravardės buvo rinktos Jurbarko apylinkėse Veliuonos punkte 2011 m. Taip pat straipsnyje pasinaudota miestelio mokyklos muziejuje saugomomis aukštesnių (10–12) klasių mokinių užrašytais apylinkių gyventojų pravardėmis.

Straipsnio autorės jau yra analizavusios Veliuonos apylinkėse užrašytų gyventojų pravardžių onomastinę motyvaciją, pirminių pravardžių semantines klases, antrinių pravardžių struktūros ypatumus. Ankstesniuose straipsniuose tiriant pravardžių onomastinę motyvaciją, struktūrą, pastebėta, kad nemažai užrašytų pravardžių kartojasi, todėl nekyla abejonių, kad jas

žino ir vartoja daugelis vietinių gyventojų. Akivaizdu, kad pravardės perduodamos iš kartos į kartą ir gyvuoja ilgiau, negu gyvena pravardės turėtojas.

Ištirus pravardžių struktūrą, semantines klases, onomastinę motyvaciją, pravartu nustatyti semantikos aspektus, kurie atskleistų gyventojų pasaulėvaizdį ir mentalitetą.

Šiame pranešime siekiama išanalizuoti būdinguosius iš apeliatyvų kilusių pravardžių semantikos bruožus. Analizuojamos tik tos pravardės, kurių pateikta semantinė motyvacija. Kadangi paprastai apeliatyvinės pravardės yra tropinės – metaforinės arba metoniminės, – svarbu nustatyti, kokia yra metaforų ir metonimijų bendroji jungtis. Tyrimas atskleidžia, kokia dažniausia įsivaizduojama ypatybė bendra žmogui ir augalui, žmogui ir žinduoliui ar paukščiui. Tokie apibendrinimai būtų naudingi ir etnolingvistikai.

BARTKUVIENĖ, Inga

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. inga.bartkuviene@knf.vu.lt

RIBOS PROBLEMA F. KAFKOS TEKSTUOSE

Teigtina, kad Kafkos tekstų modernumas kyla iš įvairiais rakursais ir ypatingu aštrumu keliamo klausimo apie ribas ir ribiškumą. Literatūrinis ribos fenomeno tyrinėjimas apima kalbos, būties, pažinimo lygmenis. Gvildenamos kalbos ribos – gebėjimo steigti prasmę ir tylėjimo saviveika, literatūriškai įkūnijama nepabaigiamo teksto koncepcija, klausiami apie subjektyvumo ribas, apmąstant paties ir kito santykį, samprotaujama apie šio pasaulio ir anapusybės santykį žmogiškajame patyrimo ir mąstyme, keliami (ne)žinojimo problema, domimasi atminties ir užmaršties paribiais.

Pranešimo tikslas – filologiškai įsiziūrėti kaip ribų klausimas keliamas konkrečiuose tekstuose (trumpojoje prozoje, dienoraščiuose, novelėse *Urvas* ir *Statant kinų sieną*, dramoje *Kriptos sargas*), aptarti ribos kaip temos ir kaip rašymo strategijos sąveiką bei jos įtaką prasmėkūrai.

BELOVODSKAJA, Anastasija

Vilniaus universitetas

E-mail anastasijabelovodskaja@gmail.com

«#ХЭШТЕГ», КОТОРЫЙ ИЗМЕНИЛ МИР: К ВОПРОСУ О СПОСОБАХ ОПИСАНИЯ КОНЦЕПТОСФЕРЫ СОВРЕМЕННОГО МЕДИАПРОСТРАНСТВА

Исследование концептосферы современного медиапространства сложно представить без обращения к феномену «новых медиа», на функционирование которых огромное влияние оказывает развитие информационно-коммуникационных технологий. Обеспечиваемая современными технологиями возможность активно взаимодействовать с медиаконтентом приводит к тому, что сегодня значительно возросла роль сетевых социальных ресурсов, которые прочно заняли свое место в структуре «новых медиа». Благодаря социальным сетям медиапространство становится полем «открытого общения»,

которое может активно использоваться как для изучения уже существующих на уровне концептосферы представлений, так и для описания механизмов их конструирования. В докладе мы рассмотрим возможности, которые нам дает изучение хэштегов – тематических маркеров сообщений, «запускаемых» пользователями в сетевое пространство. Нами будут рассмотрены способы мониторинга сетевого медиапространства при помощи недавно появившегося сервиса анализа хэштегов OSoMe (Observatory on Social Media). Сервис OSoMe уникален тем, что может не только проследить общие тенденции распространения и популярности помеченных хэштегами сообщений, но и определить пользователей, чаще всего использующих конкретный хэштег, а также выстроить графики, отражающие совместную встречаемость хэштегов. Подобная визуализация сетевой природы коммуникации дает возможность понять, каким образом через взаимодействие сетевых пользователей выстраивается структура коллективного когнитивного пространства. Кроме того, полученные данные могут быть использованы как для анализа тематических доминант массовой коммуникации (т.наз. «трендов» новостной ленты), так и для анализа популярности того или иного медиаобраза в разных сегментах интернет-пространства. В целом анализ хэштегов представляется перспективным направлением исследований концептосферы медиапространства.

BIRŽIETIENĖ, Skirmantė

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. skirmante.birzietiene@knf.vu.lt

TURINIO IR FORMOS SANTYKIS LIETUVIŠKOJE SOCIALINĖJE REKLAMOJE: RETORINIS ASPEKTAS

Retorika numato paveiklus, į auditoriją nukreipto diskurso kūrimo taisykles. Norėdami parodyti, kaip žodžiai (ar kiti diskurso elementai) veikia, kokie metodai ir priemonės pasitelkiamos persvazijos siekimui, atskiriame formą ir turinį, todėl dažnai manoma, kad retorinė diskurso analizė remiasi tik išorine, t. y. formos, stiliaus analize. Šis atskyrimas yra dirbtinis, sąlyginis, tačiau dėl retorikos teorijos siaurėjimo suformavo klaidinančią nuomonę, kad retorikos nedomina turinio kokybė. Klasikinėje retorikos teorijoje išskiriami turinys ir forma (Aristotelio *λόγος* ir *λέξις*, Kvintiliano *res* ir *verba*), tačiau nuolat samprotaujama apie tinkamą stilių, formą, organiškai derančią su komunikuojamu turiniu (gr. *πρέπον*, lot. *decorum*). Retorikos teorijos pradininkai sofistai buvo įsitikinę, kad kalba nėra tik mechaninė minties perdavimo priemonė, ji ne tik veikia auditoriją, bet ir patį mąstymo procesą. Pranešimo dėmesio centre yra turinio ir formos sąveikos lietuviškoje socialinėje reklamoje problema.

BONČKUTĖ, Roma

Klaipėdos universitetas

El. p. romabonckute@gmail.com

ŽODŽIO IR VAIZDO DIALOGAS UŽMIRŠTAME GIESMYNE

Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriaus trečiajame fonde buvo saugomas neautorizuotas, iliustruotas 18 giesmių rankraštis *Giesmie ape muka Jezusa Pona* (toliau – *Giesmynas*). Rankraščio braižas leido spėti, kad tai – Motiejaus Valančiaus (1801–1875) autografas. Jis svarbus dėl dviejų dalykų: tai yra vienas iš ankstyviausių Valančiaus himnografinių tekstų, be to, gausiai paties autoriaus papuoštas piešiniais. Tai suteikia progą svarstyti Valančiaus pomėgį menui, nes piešiniai išsiskyrė spalvų sodrumu, tinkamu jų derinimu, ryškumu. Valančiaus užsigulėjusiame rankraštyje, pritaikant viduramžių rankraštinės knygos terminiją, galima teigti, kad yra 17 atsklandų, t. y. po kiekvienu pavadinimu (išskyrus vieną) nubrėztame lauke, nupieštos ornamentuotos juostos, kurios nė karto nepasikartoja, ir 21 užsklanda: iš jų 11 piešinių yra beveik per visą in quarto puslapį, o 10 – pusė puslapio ir mažesni. Neprofesionalų dailininkų piešiniai yra skirstomi į dvi grupes: spontaniškus piešinius ir piešinius ekspromtu. Spontaniškus piešinius autorius piešia savo iniciatyva, dažniausiai tai paišinėjimai, atlikti nuobodžiaujant, ko nors laukiant. Pastaruosius Gregg M. Furth'as vadina „malda savo vidiniam „aš“. Nevalingų arba kinestetinių piešinių (angl. *doodle*) randama Valančiui priklausiusiose knygoose (A. Pacevičiaus tyrimai), o dabar jau galima teigti, kad Valančius piešė ir ekspromtu. Kadangi menas – tai kūrėjo vidinio „aš“ dialogas su pasauliu, piešiniai svarbūs vyskupo asmenybei pažinti. Piešinių interpretacija, taikant meno terapijos teoriją, gali duoti medžiagos autoriaus asmenybės analizei. Kadangi autografo tekstologinis tyrimas parodė, kad *Giesmynas* datuotinas prieš 1845 m., kada Valančius nedaug rašė lietuviškai, įdomu patyrinėti vizualinio komponento svarbą poetinio teksto struktūrai. Pranešimo tikslas – aptarti Valančiaus iliustruoto rankraštinio *Giesmyno* žodžio ir vaizdo ryšį.

BRIAUKIENĖ, Birutė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

El. p. brbirute@gmail.com

MEDICINOS TERMINIJOS RIBOS IR PARIBIAI: ŽVALGOMASIS TYRIMAS

Pranešimas remiasi *Kalbos patarimų* knygelės *Leksika: skolinių vartojimas (svetimybės, tarptautiniai žodžiai)* 2013 metų laidoje pateiktais svetimžodžių vertinimo pokyčiais, kuriuos, kaip teigia knygelės sudarytojai, nulėmė viešosios kalbos polinkiai ir vartosena. Knygeleje pateikiami kai kurie iki tol buvę nevartotini žodžiai, pavyzdžiui, skoliniai, vengtiniai žodžiai, svetimybės, kurie čia jau laikomi tarptautiniais žodžiais, bendrinės kalbos lygiaverčiais normos variantais arba tapo šalutiniais normos variantais. Buvo atliktas žvalgomasis tyrimas mėginant nustatyti kai kurių medicinos terminų normas ir nenorminius jų vartojimo atvejus. Tuo tikslu buvo atlikta Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Medicinos fakulteto II kurso studentų apklausa. Buvo apklausta 100 studentų siekiant išsiaiškinti jų vartojamus medicinos terminų norminius ir nenorminius atvejus. Atvirojo tipo anketoje jiems buvo pateiktas taisyklingų ir

netaisyklingų medicinos terminų sąrašas ir paprašyta nurodyti, kuriuos iš pateiktųjų respondentai vartoja. Keliami hipotezė, kad studentai dažniau vartoja netaisyklingus medicinos terminus. Tikslios tyrimo išvados pateikiamos ir analizuojamos pranešime taikant atviros apklausos duomenų analizės lyginamąjį metodą bei mokslinės literatūros analizės aprašomąjį metodą.

BRIAUKIENĖ, Birutė; JUZELĖNIENĖ, Saulutė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas; Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. brbirute@gmail.com; juzeleniene@gmail.com

VIETOVARDŽIŲ KIRČIAVIMO VARIANTAI

Tyrimu siekiama nustatyti, ar jauni žmonės, ypač būsimieji humanitarai, stengiasi lavinti gimtosios kalbos įgūdžius, ar kirčiuotės nurodymas šalia vietovardžio suteikia jiems informacijos apie taisyklingą žodžių kirčiavimą. Tyrimo medžiagą sudaro anonimines anketinės apklausos duomenys. Buvo apklausta 80 aukštųjų mokyklų studentų: KTU Humanitarinių, socialinių mokslų ir menų fakulteto Techninės kalbos vertimo ir redagavimo, VU KF įvairių specialybių (Lietuvių filologijos ir reklamos, Kultūros vadybos) studentai. Pagal lyties kriterijų sociolingvistinio tyrimo dalyvių santykis 70 : 10 (moterų : vyrų); pagal amžių išskirtos dvi respondentų grupės: nuo 17 iki 20 metų ir nuo 20 iki 24 metų.

Tyrimo metodai: anketinė apklausa, kiekybinė ir kokybinė statistinių duomenų analizė. Visiems dalyviams buvo pateiktos anketos (5 variantai), kuriose reikėjo sukirčiuoti po 32 įvairių Lietuvos vietų vardų vienaskaitos vardininko, galininko ir įnagininko linksnius, nes būtent šių linksnių kirčiavimas kelia daugiausiai problemų. Jei sunku nustatyti kirčiuoto skiemens priegaidę, studentų buvo prašoma bent pabraukti kirčiuotą skiemenį (sudėtingesni pavyzdžiai buvo pateikti su kirčiuote).

Apibendrinus anketų duomenis matyti, kad jaunieji kalbos vartotojai kalbiškai nėra sąmoningi, nekreipia ypatingo dėmesio ir nesistengia taisyklingai kirčiuoti gerai žinomų vietų vardų. Tai daryti jų nemotyvuoja nei subjektyvios, nei objektyvios aplinkybės. Net filologines specialybes studijuojančių studentų kalbos žinios nėra geros. Vykstant globalizacijai, turime išlaikyti tautinę tapatybę ir kūrybingai veikti kalbos raidą, kad visuomenė, jauni žmonės suvoktų savosios kalbos vertę ir nenusiviltų ja.

BUIVIDAVIČIŪTĖ, Lina

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. paguodosgiesme@yahoo.com

DIALOGIŠKUMAS VALDO PAPIEVIO ROMANUOSE

Pranešime, remiantis literatūrinėmis ir filosofinėmis dialogiškumo fenomeno teorijomis, gvildenamas Valdo Papievio romanų subjekto santykis su savimi, kitu ir gyvenamuoju pasauliu. Fiksuojama santykio steigtis, stengiamasi suprasti subjekto poziciją, jos ištakas, prasmes ir reikšmes romanų naratyvams. Romanų dialogiškumo prieigos aiškinamos ir pasitelkus egzistencializmą.

BURBIENĖ, Diana

Kauno technologijos universitetas, Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. diana.burbiene@ktu.lt

ДЕЙКТИЧЕСКОЕ ВРЕМЯ И ТАКСИС В МЕДИА

Одной из главных характеристик языковой референции является дейксис, который служит для актуализации компонентов речевой ситуации. Именно с ним связаны такие ключевые понятия как точка отсчета, центр референции, эгоцентричность, указывающие на предпосылки канонической речевой ситуации. Временной дейксис лежит в основе фундаментальных понятий «настоящее»/«прошлое» и позволяет функционировать грамматической категории времени, называемой шифтерной в противопоставление нешифтерной категории таксиса (деепричастия), которая соотносится с понятиями одновременности/следования. Однако разнообразие коммуникативных ситуаций не ограничивается только канонической. Наряду с речевым (диалогическим) режимом, опирающимся на каноническую коммуникативную ситуацию, полем функционирования речевых средств также является нарративный режим, который задает свои координаты референции и проектирует так называемый вторичный дейксис. При этом не только речевые режимы трансформируют алгоритмы употребления дейктических средств. Каноническую речевую ситуацию также существенно меняют медиа. Как следствие, размываются дейктические значения и формируются новые речевые практики. В данном докладе на примерах текстовых корпусов разных медиа я попытаюсь проиллюстрировать различия употребления шифтерных и нешифтерных средств выражения времени.

ČEPAITIENĖ, Agnė

Lietuvių kalbos institutas

El. p. agne.cepaitiene@lki.lt

VARIANTŲ AREALŲ IDENTIFIKAVIMAS GABMAP INSTRUMENTAIS PERCEPTYVIOJOJE DIALEKTOLOGIJOJE

Pranešimo tikslas – dialektometrijos metodų pagrindu sukurtos kompiuterinės programos *Gabmap* įrankiais identifikuoti tarminių kalbos variantų arealus.

Tiriamąją medžiagą sudaro perceptyviosios dialektologijos tyrimo duomenys – paprastųjų bendruomenės narių (jaunosios kartos) iš dešimties kontrolinių miestų (Biržų, Kretingos, Mažeikių, Panevėžio, Plungės, Šiaulių, Ukmergės, Varėnos, Vilkaviškio) pirmosios žemėlapių užduoties, kurioje prašyta pažymėti, kur kalbama tarmiškai, atsakymai. Šios medžiagos pagrindu apibrėžta geolingvistinė tiriamųjų kompetencija įvertinta skaičiaus išraiška ir nustatytas atskirų arealų tarmiškumo laipsnis.

Kompiuterinės programos įrankiams iliustruoti pasitelktas aukštaičių ir žemaičių tarmių paribyje lokalizuotos, vakarų aukštaičių šiauliškių patarpei priklausančios Šiaulių vietovės atvejais. Kitų autorių tyrimais nustatyta, kad dėl geografinės padėties ir miesto statuso šiauliečiams būdingas tarmiškumo hibridiškumas (tarp aukštaitiškojo ir žemaitiškojo sluoksnių) bei galimas dominuojančio kalbos kodo – bendrinės kalbos ar tarmės – konfliktas.

Duomenys nagrinėjami kiekybiniais dialektometrijos metodais: įvertinamas tiriamosios medžiagos patikimumas, atliekama statistinė klasterinė analizė, nustatomi klasterių determinantai, kiekvieno kintamojo (atskirų plotų tarmiškumo laipsnio) verčių geografinis paplitimas ir arealų panašumas tarmiškumo laipsnio bei geografinio atstumo santykio pagrindu. Rezultatai pateikiami kompiuterine programa *Gabmap* nubraižytuose žemėlapiuose.

Tyrimas parodė, kad pačių Šiaulių mokinių kalbinė gimtinė yra laikoma labiau bendrinės, o ne tarminės kalbos kodo dominavimo arealu. Tačiau kiti tyrime dalyvavę jaunosios kartos atstovai šią vietovę kalbiniu pagrindu linkę vertinti priešingai. Pagal tarmiškumo laipsnio panašumo (įvertinto mokinių) ir geografinio atstumo santykį Šiaulių vietovė panašiausia į Panevėžio ir Alytaus arealus.

ČIRŪNAITĖ, Jūratė

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

El. p. jurate.cirunaite@fc.lsmuni.lt

KAUNO BAJORŲ ĮVARDIJIMAS 1528 M. DOKUMENTE

Trakų pavieto Kauno bajorų registrą sudaro 4 dalys. Trijose užrašyti lietuviai, ketvirtoje – totoriai.

Užrašyti 293 vyrų įvardijimai. Be potencialiųjų pavardžių užrašyta 11 asmenų. Iš jų 10 užrašyta vardu, 1 – vardu ir asmenvardžiu iš uošvės įvardijimo. Vien potencialiosiomis pavardėmis užrašyti 6 asmenys. Iš jų 2 užrašyti *-sk-* tipo asmenvardžiu, 2 – patronimu, 1 – priesagos *-ov/-ev* vediniu, 1 – pravarde ir patronimu. Mišriaisiais įvardijimais užrašyti 276 asmenys. Iš jų 261 – vardu ir patronimu, 10 – vardu ir nepriesaginiu asmenvardžiu, 4 – vardu ir *-sk-* tipo asmenvardžiu, 1 – vardu ir asmenvardžiu su *-ov/-ev* priesaga. Vyrų tėvavardžiai dažniausiai buvo sudaryti su slaviškomis patroniminėmis priesagomis, retais atvejais – su lietuviška patronimine priesaga *-ūnas*. Keli vyrų asmenvardžiai sudaryti ne iš tėvo, o iš brolio, uošvio, uošvės antroponimų. Dauguma vyrų įvardijimų užrašyti su vardu (98 proc.), patronimu (90 proc.). Kitų tipų asmenvardžiai įvardijimuose reti. Prievardžiai beveik nebūdingi vyrų vardynui (2,7 proc. užrašymų). Yra giminystės, pareigybės ir kilmės prievardžių. Dauguma vyrų įvardijimų buvo dvinariai (94 proc.), keli – vienanariai. Vyrų vardyne pasitaikė lietuviškų afiksų – galūnių, priesagų. Dalis antrųjų įvardijimo narių buvo giminės asmenvardžiai. Ateityje iš jų formavosi pavardės.

Užrašyta 19 moterų įvardijimų. Be šeimos asmenvardžių, vien vardu užrašyta 1 moteris. Vien šeimos asmenvardžiais užrašyta 15 moterų. Mišriaisiais įvardijimais užrašytos 4 moterys. Vardas būdingas tik 26 proc. moterų įvardijimų. Dažniausiai pasitaikantis moterų asmenvardis – andronimas: su juo užrašyti 84 proc. moterų įvardijimų. Vyriškojo patronimo genetyvą – asmenvardį iš sutuoktinio įvardijimo turėjo 47 proc. įvardijimų. Prievardžius turėjo 26 proc. įvardijimų. Įvardijimai buvo vieno, dviejų, trijų asmenvardžių.

ČIŽIKAITĖ, Aida

Mykolo Riomerio universitetas

El. p. aiduze@gmail.com

DĖL KALBOS KULTŪROS POREIKIO: STUDENTŲ POŽIŪRIS IR NUOSTATOS

Kalbos kultūra dėstoma aukštosiose mokyklose ne tik filologams, kalbos specialistams. 2017 metai paskelbti kalbos kultūros metais. Todėl būtų įdomu patyrinti studentų nuostatas dėl kalbos taisyklingumo, kalbos kultūros dalyko dėstymo reikalingumą aukštojoje mokykloje ne specialistams.

Vadovaujantis doc. dr. S. Papaurėlytės-Klovienės rekomendacijomis parengtos anketos. I anketa studentams pateikta prieš pradėdant dėstyti šį kursą, o II anketa jau pabaigus kursą. Apklausa vykdyta 2014 m. A. Stulginskio universitete Agronomijos fakultete. Apklaustos 7 grupės. Kontrolinė apklausa vykdyta M. Romerio universitete Viešojo saugumo fakultete 2016 m. (apklausta 1 grupė).

Pranešime bus analizuojami apklausos rezultatai, išryškėja tam tikros tendencijos, studentų poreikiai. Prieš pradėdant dėstyti kursą, studentai mano turį pakankamai kompetencijos, o išklausus kursą formuojasi kritiškesnis požiūris. Pagrindiniai poreikiai – ugdyti viešojo kalbėjimo kompetencijas ir funkcinį raštingumą.

DAVIS, Lennard J.

University of Illinois

E-mail lendavis@uic.edu

THE FACT OF FICTION AND THE FICTION OF FACT: THE AUTHORITY OF WRITING THE ACADEMIC NOVEL

We often aim for a close match between theory and praxis. As a scholar of the theory of the novel and as a novelist who writes about theorists I find myself in a complex dialectic between theory and praxis. In my novel THE SONNETS I found myself frequently violating some of the theoretical positions I have articulated. I also found myself using ideological structures in the novel that, in principle, I am opposed to. In this paper I will explore the contradictions and continuities of these two subject positions--novelist and novel theorist.

DOBRŽINSKIENĖ, Rasa

Mykolo Riomerio universitetas

El. p. rasa.dobrzinskiene@mruni.eu

TELEVIZIJOS REKLAMŲ KOMPLEKSNĖS ANALIZĖS PROBLEMOS IR IŠŠŪKIAI

Televizijos reklamos yra tam tikra vartotojų ir reklamuotojų komunikacijos forma. Šių reklamų, kaip komunikacijos akto, išskirtinis bruožas – ne tik perduoti informaciją, bet ir paveikti adresatą. Poveikio siekiama visais trimis komponentais: vaizdu, garsu ir tekstu, iš kurių

kiekvienas dar gali būti skaidomas į smulkesnius elementus. B. Pennock-Speckas ir M. M. del Saz-Rubio kelia klausimą, ar įmanoma daug ir skirtingų elementų turinčius objektus analizuoti, ir iš karto pateikia atsakymą, jog multimodalinė analizė gali padėti atskleisti įvairiais televizijos reklamų elementais perteikiamas reikšmes.

Modalumas parodo kalbėtojo santykį su kalbamuoju dalyku ir kalbos turinio santykį su tikrove. Televizijos reklamoje spalva, vaizdas, muzika, kaip ir žodinis ar rašytinis tekstas, konstruoja virtualią realybę, kurios tęsinį, pasibaigus reklamai, žmogus susikuria vaizduotėje ir realizuoja įsigydamas siūlomą prekę ar paslaugą. Kitaip sakant, teksto, vaizdo ir garso sintezės tikslas televizijos reklamose yra poveikis vartotojui. Poveikis daromas naudojantis žmonių pojūčiais ir emocijomis. Per vaizdu aktyvintus regimuosius pojūčius skatinami kiti žmogui aktualūs pojūčiai, pavyzdžiui, uoslė, lytėjimas. Kitaip sakant, kiekvienas televizijos reklamoje naudojamas elementas turi savo reikšmę, paskirtį, kiekvienu iš jų perteikiama tam tikra intencija, tad su televizijos reklamų analize sietina ir pragmatinė lingvistika, kuri tokias reklamas įvardija komunikatais.

Siekiant objektyvumo ir tikslumo analizuojant televizijos reklamas, gali būti naudingas turinio analizės metodas. Masinės komunikacijos tyrinėtojas Haroldas D. Lasswellas suformulavo klausimus, į kuriuos turėtų atsakyti mokslininkai: kas? ką sako? kokiais kanalais? kam? su koku efektu? Ši formulė leidžia įvertinti komunikacijos proceso kompleksumą. Turinio analizės tyrimams aktuali ta dalis, kuri klausia, ką, vienaip ar kitaip užkododamas pranešimus, nori pasakyti informacijos siuntėjas.

Taigi televizijos reklamų analizę, siekiant įvertinti ją sudarančių elementų kompleksumą, yra sudėtingas procesas, kuriam reikalingas tinkamas, apgalvotas instrumentarijus. Norint tokį rasti, reikia įvertinti galimus tyrimo metodus, jų teikiamą naudą ir bandyti tai taikyti aptariant televizijos reklamas.

FILIPPOV, Sergey

Novosibirsk State University

E-mail filippow07@yandex.ru

CAPTION: BOUNDARIES WITHIN SOCIETIES: CONDITIONS OF SOLIDARITY BETWEEN ELITES AND NONELITE GROUPS

Boundaries between different groups within a society have a significant impact on its stability what has been known since Biblical times. The goal of my research is to investigate into the solidarity between elites and nonelite groups. The analysis is based on comparing two elite groups – Polish Szlachta and Baltic-German nobility in their interactions with the Imperial government as well as local population in the period from the 17th to beginning of the 20th century. Both cases are similar regarding some important aspects such as the level of solidarity within the elites, high rates of members of the elite groups to total population etc. Nevertheless, they differ in the level of solidarity with the local nonelit population that was relatively high among Poles and relatively low between Baltic-Germans on the one hand and Estonians as well as Latvians on the other hand. The macrohistorical approach is used as the main research method. As the sources of hypothetical explanations of the solidarity are applied geopolitical and world-systems approaches, elite dynamics theory and interaction ritual theory. The analysis has

shown that a high level of the solidarity between elites and nonelite groups results from the strategies of elites socialization oriented on local communities (in Polish case, welfare and social prestige of elite depended mostly of local surrounding). In addition, the consolidation of national, social (socialist) and religious programs generates a high level of solidarity. A low level of the solidarity is due to the strategies of elites socialization oriented on a career abroad (in case of Baltic-Germans outside the Baltic provinces).

GABRĖNAITĖ, Eglė

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. egle.gabrenaite@gmail.com

GRĖSMĖS RETORIKA KAIP PAVEIKAUS DISKURSO KŪRIMO INSTRUMENTAS

Pranešime pristatomo tyrimo objektas – grėsmės įžodinimas: analizuojama grėsmės retorikos raiška Lietuvos politiniame diskurse. Siekiama identifikuoti pagrindinius apeliavimo į baimę – *argumentum in terrorem* – modelius bei įvertinti jų vartojimo motyvaciją. Keliama hipotezė, kad grėsmės iškėlimas argumentavimo procese pasitelkiamas kaip efektyvus persvazijos instrumentas.

GAPRINDASHVILI, Nana; TSERETELI, Nino

Tbilisi State University

E-mail nana.gaprindashvili@tsu.ge; nino.tsereteli@tsu.ge

TRANSFORMATION OF THE POETIC IMAGE IN TRANSLATION (ON THE MATERIAL OF THE RUSSIAN TRANSLATIONS OF GALAKTION TABIDZE'S POETRY)

The end of the 50s and the beginning of the 60s of the 20th century was a very fruitful period of the translation of the Georgian poems. A special interest was raised by well-known Georgian poet – Galaktion Tabidze's (1891-1959) poetry. Galaktion's poetry was translated into the Russian language by M. Sinelnikov, P. Antokolski, E. Nikolaevskaia, I. Snegova, B. Akhmadulina, V. Kvachakhia. Russian Translators of Galaktion Tabidze poetry have different attitude to the original. Some of them show only mood of the poem and try to reproduce euphonic structure of it, several translations are interesting with maximum closeness to the original. Even one line of a real poetic creature can express everything, that must be uttered. Reader of the poetry translation believes, that a translator and a poet have a spiritual connection. Today we can say that Galaktion's poetry is distinguishable with the variety of translations. It is a well-known fact, that every new interpretation represents new and unknown facets of an original. It is extremely difficult to translate the works of Galaktion Tabidze. They are enriched with poetic images. One of the Russian poets and translators A. Mezhirov wrote the following lines on G. Tabidze's photo: "and the poetry emerged from a blue smoke again. It is untranslatable. It is subordinated only to the native language". The Georgian readers have special attitudes towards the translations of Galaktion's poems. A lot of interesting

interpretations are among these translations. The Georgian reader looks for the color, music and especially – poetic images in the interpretations of Galaktion’s poetry. Poetic images, influence a reader aesthetically and emotionally.

GERŽOTAITĖ, Laura

Lietuvių kalbos institutas

El. p. laura.gerzotaite@lki.lt

ANTANO BARANAUSKO TARMŲ KLASIFIKACIJA: RAMYGALOS ŠNEKTOS ATVEJIS

Šio pranešimo objektas – rekonstruotame Antano Baranausko Kauno gubernijos tarmių klasifikacijos žemėlapyje prie rytiečių pirmųjų žemiečių (R1ž) priskirta Ramygalos šnektos (Ėriškių, Uliūnų, Krekenavos, Ramygalos, Jotainių, Surviliškio, Truskavos, Aukštadvario apylinkės).

R1 tarmės plote mišrieji dvigarsiai *an*, *am* ir nosinis *q*, anot Baranausko, turėjo būti išlaikyti sveiki. Šios tarmės ploto šnektų pereigiškumas pirmiausia išryškėja iš Georgo Gerullio nurodyto R1ž būdingo šių ypatybių tarimo, kuris artimesnis jau Baranausko išskirtiems rytiečiams antriesiems (R2). Dvejopa minėtų ypatybių vartoseną fiksuota Baranausko surinktuose ir Franzo Spechto išleistuose neilguose tai pačiai tarmei priklausiusių Krekenavos ir Aukštadvario parapijų tekstuose.

Ne prie vakarinių, bet prie rytinių tarmių didesnį aptariamojo ploto dalis ar ir visas šnektos plotas priskirtas XX a. pr. (aukštaičių rytiečių pantininkų) ir antrosios pusės (rytų aukštaičių panevėžiškių) lietuvių tarmių klasifikacijose.

Remiantis XX a. antrosios pusės rankraštine tarmių medžiaga, tik rytinėms šnektoms pagal minėtų ypatybių tarimą nepriskirtinos, nors ir stipriai jų paveiktos, Ramygalos apylinkės. Aptariamajame plote susipynę ne tik R1ž, bet ir Baranausko įvardytoms pereiginėms tarmėms – vakariečių pagrindu susiformavusiai R2, taip pat pastarosios ir R1ž paveiktai R3 – būdingi šių ypatybių atliepimai.

Išanalizuoti duomenys rodo, kad rekonstruota rytinė Baranausko išskirtų R1ž ploto riba, matyt, tikrai tokia buvusi. Nedaug tepasislinkusi ji išryškėja iš Antano Salio tarmių klasifikacijos žemėlapyje, kuriame iki Ramygalos esantis plotas (Krekenavos, Surviliškio apylinkės) dar priklausęs aukštaičiams viduriečiams, arba, Baranausko terminais tariant, rytiečiams pirmiesiems.

Baranausko tarmių skirstymo tikslumą patvirtina ir kiekybiniuose tyrimuose taikomos hierarchinės (jungimo) klasterinės analizės rezultatai, pvz., pagal tarminius vietovių panašumus ir skirtumus aukštaičių tarmės ploto dalijimas į tris klasterius (arba grupes): 1) vakariečių ir rytiečių pirmųjų, 2) rytiečių antrųjų, 3) rytiečių ketvirtųjų–šeštųjų, sutampa su Baranausko. Skirtumas tas, kad centrinė analizuojamos šnektos vietovė ir čia susieta su rytiečių tarme (t. y. R2).

Taigi Ramygalą laikytina vakarinių ir rytinių šnektų persidengimo riba.

GIBAVIČIENĖ, Gabrielė
Vilniaus universiteto Kauno fakultetas
El. p. gabriele.navikaite@knf.stud.vu.lt

KELIONĖS TOPIKA: LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS KELIAUTOJŲ TEKSTAI

Kas yra kelionės aprašymas? Dienoraštis, laiškas? Romanas? Publicistinis tekstas? Ar viskas kartu? Lietuvių literatūros lauke kelionių literatūra buvo populiarūs visais laikais, tačiau vis dar bandoma atsakyti į klausimą – kur slypi jos populiarumo ir sėkmingos komunikacijos su skaitytoju priežastys?

Nuo komunikacijos neatsiejama retorika, kuri yra ne tik universalus požiūris į tekstą ir pasaulį, bet ir tam tikras metodų rinkinys, kurį pasitelkus pasiekama persvazija. O tai, galima sakyti, yra kiekvieno komunikacijos akto, taigi šiuo atveju – ir kelionių teksto, tikslas. Pranešime į kelionių literatūrą žvelgiama per retorinę, o tiksliau – topikos, perspektyvą. Nagrinėjami bendrieji retoriniai topai ir keliamas klausimas – ar egzistuoja specialieji, tik kelionių tekstams būdingi topai?

Pranešime keliaujama prie lietuvių kelionių literatūros ištakų: nagrinėjamas pirmasis žinomas lietuvių kelionių tekstas *Kelionė į Italiją* (1575), vieno žymiausių lietuvių keliautojų kelionės aprašymas ir tų laikų bestseleris – *Kelionė į Jeruzalę* (1601), Jono Kazimiero Vaišnoravičiaus *Kelionė po Europą su jaunuoju kunigaikščiu Ostrogiškiu* (1667–1669) bei Teodoro Bilevičiaus *Kelionės vokiečių, čekų, ir italų žeme dienoraštis* (1677–1678).

GRIGONIENĖ, Giedrutė; PELECKIENĖ, Aušrinė
Kauno kolegija; Lietuvos sveikatos mokslų universitetas
El. p. grig41@yahoo.com; ausrinepe@gmail.com

POLINKSNIŲ DĖKA, (SU) PAGALBA VARTOJIMO AKTUALIJOS MEDIKŲ SPECIALYBĖS KALBOJE

Polinksnių *dėka*, (*su*) *pagalba* vartojimo aktualijos medikų specialybės kalboje. Straipsnyje aprašomos polinksninių konstrukcijų *su dėka* ir (*su*) *pagalba* vartojimo normos, analizuojamos jų vartojimo medikų specialybės kalboje aktualijos, bandoma nustatyti, kokiais atvejais polinksniai medicinos studentų dažniausiai vartojami netaisyklingai. Joks pavienis netinkamas žodis kalbai tiek žalos nepadaro, kiek klaidinga sintaksinė konstrukcija, į kurią paprastai įeina vis kiti žodžiai. Todėl tyrimui ir pasirinktos šios rūšies klaidos, t. y. polinksnių *dėka* ir (*su*) *pagalba* vartojimo normos bei jų pažeidimai medikų specialybės kalboje.

Tyrimo tikslas – apžvelgti polinksnių *dėka* ir (*su*) *pagalba* vartojimo normas bendrinėje kalboje, išanalizuoti šių polinksnių vartojimo tendencijas medicinos studentų kalboje. Tyrimo objektas – polinksninių konstrukcijų *su dėka*, (*su*) *pagalba* vartojimo tendencijos studentų medikų specialybės kalboje.

Dauguma lietuvių kalbos prielinksnių vartojami prepoziciškai, t. y. eina prieš linksnį. Polinksniai visada vartojami po linksnio (kilmininko). *Kalbos patarimuose S2* (2003) *dėka* kaip

polinksnis laikomas pagrindiniu, o *dėka* kaip prielinksnis – šalutiniu normos variantu. Tačiau polinksninė konstrukcija *ko dėka* neteiktina priešasčiai reikšti, kai kalbama apie blogą baigtį arba nepalankią būseną.

Bendrinėje lietuvių kalboje pasitaiko daiktavardžio *pagalba* kaip tariamojo polinksnio vartosenos atvejų, nesutinkančių su norma. Šie atvejai aktualūs ir specialybės kalbai. Konstrukciją *su* tariamuoju polinksniumi *pagalba*, ar ji reikštų įrankį, mechanizmą, ar kokią kitą priemonę, kartais net abstrakčią, būtina keisti įnagininku, su kuo, pusdalyviu, padalyviu. Remiantis mokslinės literatūros analize bei empirinio tyrimo rezultatais galima teigti, jog polinksnio *dėka* konstrukcijų reikėtų vengti tada, kai jos nežymi asmens sukeltos palankios būsenos. Konstrukciją *su* tariamuoju polinksniumi *pagalba*, ar ji reikštų įrankį, mechanizmą, ar kokią kitą priemonę, kartais net abstrakčią, padėjusį arba tarpininkavusį veikėją, būtina keisti. Polinksnis *dėka* būdai, kartu ir priemonei reikšti bei tariamasis verstinis polinksnis *pagalba* priemonei reikšti nebūdingas medicinos studentų kalbai. Tariamasis verstinis polinksnis *pagalba* netaisyklingai pavartotas padėjusiam arba tarpininkavusiam veikėjui reikšti dažnokai pasitaiko studentų medikų kalboje. Specialybės kalbos pratybose daugiau dėmesio reikėtų skirti tariamojo verstinio polinksnio *pagalba* vartojimui padėjusiam arba tarpininkavusiam veikėjui reikšti.

GRIKIETIS, Livija; KEREVIČIENĖ, Jurgita

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. jurgita.kereviciene@knf.vu.lt; livija.grikietis@knf.vu.lt

JAUSMŲ TRANSFORMACIJOS ĮKŪNIJIMAS AUDIOVIZUALINĖJE PLOTMĖJE

Audiovizualiniuose kūriniuose svarbus yra ne tik pasakojamas siužetas, kuriamas vaizdas, bet ir jausmai, jų perteikimas, atpažinimas ir išgyvenimas. Filmų kūrėjai, pasitelkę pačias įmantriausias vaizdo ir garso priemones, siekia ne tik įtraukti žiūrovą į filmo istoriją, bet kartu kviečia atpažinti veikėjų jausmus, pajusti jų išgyvenimus ir suvokti jausmų transformaciją. Pasitelkus konceptualiųjų metaforų ir metonimijų teorijas ir pastebėtas dominuojančias jausmų įkūnijimo multimodales modas, šiame pristatyme bus siekiama atskleisti žmogaus jausmų transformacijos konceptualizaciją filme *Malonus miestelis*. Iš pradžių bus aptariamos multimodalinės reikšmės konstrukcijos, multimodaliųjų metaforų vidinė struktūra, jų audiovizualinė raiška ir vėliau bus pristatomos žmogaus jausmų virsmą ir jo įkūnijimą atskleidžiančios multimodalinės metaforos.

YAU, Wai-ping

Hong Kong Baptist University

E-mail wpyau@hkbu.edu.hk

PALIMPSESTS AND BOUNDARY-CROSSING

This presentation addresses issues of boundaries by analyzing the Tibetan filmmaker Pema Tsenden's films as palimpsests in the social, political and cultural contexts of China. The idea of palimpsests as developed by Gérard Genette will be discussed with a view to identifying

its advantages for investigating intertextual references across and within media in relation to issues concerning cultural, linguistic and social boundaries. Born in the ethnic Tibetan region of Ambo in China, Pema Tseden was the first Tibetan to graduate from the Beijing Film Academy and the first filmmaker to use a Tibetan crew and the Tibetan language in China. Pema Tseden's films, which include a remake of one of his student shorts and a film adaptation of one of his short stories, can be usefully understood as palimpsests in the sense that scenes, characters, images and motifs are transferred to new contexts and transformed in the process to underline the linguistic, cultural and social problems facing an ethnic minority. In addition to these issues of boundaries within culture (Tibetans as an ethnic minority in China), textual multimodality (fiction into film) and translation transformations (palimpsest as repetition with variation), this presentation will discuss the dialogue between literature and other art genres by drawing attention to the ways in two classic legends – one Tibetan, the other Chinese – are creatively transformed in the films to open up new lines of inquiry.

JĘDRZEJEWSKI, Tomasz

Lenkų literatūros institutas Polonistikos skyrius Varšuvos universitetas

El. p. tjedrzejewski84@gmail.com

LIETUVIŠKIEJI PARIBIAI IR PERIFERIJOS CZESŁAWO MIŁOSZO KŪRYBOJE

Czesławo Miłoszo literatūrinės (poezijos, prozos, esė) kūrybos tyrimai parodė šį rašytoją kaip lenkų–lietuvių kultūrų paribio atstovą (pvz.: *Poznawanie Miłosza 2, część druga 1980–1998*, red. A. Fiut, Kraków 2001; V. Daujotytė, M. Kvietkauskas, *Lietuviškieji Česlovo Milošo kontekstai*, Vilnius 2011). Daug kartų Miłoszas aprašytas taip pat kaip kultūrų dialogo šalininkas (atstovaujantis Jerzo Giedroycio *Kultūros* idėinei linijai) bei kaip daugiakultūrinės LDK tradicijos paveldėtojas (pvz.: J Błoński, *Miłosz jak świat*, Kraków 2011; *Czesławo Miłoszo kūryba: modernioji LDK tradicijų tąsa: straipsnių rinkinys*, red. M. Kvietkauskas, Vilnius 2012). Iš tikrųjų *Isos slėnio* autorius atrodo „pavyzdingas paribio poetas“.

Tačiau ribų tema Miłoszo tekstuose gali būti nagrinėjama iš įvairių perspektyvų. Atrandame ten „didžiuosius“ (politinius) ir „mažuosius“ (regioninius) paribius, paribį kaip idėją ir paribį kaip estetinę kategoriją. Paribys Miłoszo kūrinuose atsiranda kaip Rytų ir Vakarų paribys (*Gimtoji Europa*), Lietuvos ir Lenkijos paribys (*Tėvynės ieškojimas*), lietuvių ir lenkų kalbų paribys, bei paribys Lietuvos vidury (*Kur saulė teka ir kur leidžiasi*). Kaip visų šių paribių atspindys Miłoszo gyvenime ir kūryboje liudija poeto pasaulėžiūrą? Savo pranešime bandysiu parodyti, kad siekiant atsakyti į šį klausimą, esminė yra centro ir periferijų opozicija, pastebima skirtingais laikais parašytuose Miłoszo tekstuose. Pats Miłoszas kartais manifestavo savo pozicijas, save priskirdamas periferijai arba net provincijai (bent jau tokiai sferai, kurį paprastai bendrame diskurse laikoma periferijomis). Jis stengėsi pristatyti save kaip kilusį „ne iš čia“, perkirtusį tam tikrą sieną.

JUZELĖNIENĖ, Saulutė; ŠARKAUSKIENĖ, Skirmantė

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. m juzeleniene@gmail.com; skirmante.sarkauskiene@gmail.com

PYKČIO KONCEPTUALIZACIJA LIETUVIŠKUOSE KOMIKSUOSE

Pranešime aptariamos vaizdažodinės pykčio metaforos lietuviškuose komiksuose. Analizuojant medžiagą remiamasi Forceville'io ir Earden'o išvalgomis. Kazuko Shihara ir Yoshihiro Matsunaka publikacijoje *Pictorial metaphors of emotion in Japanese comics* ir Forceville ir Earden'o straipsnyje *Anger in Asterix: The metaphorical representation of anger in comics and animated films* analizuojama idealizuoto kognityvinio modelio PYKTIS reprezentacija komiksuose ir animaciniuose filmuose. Pranešime taip pat aptariamos Forceville'o teorijos taikymo perspektyvos kitoms emocijų metaforoms tirti. Tiriant pykčio metaforas lietuviškuose komiksuose, laikomasi prielaidos, kad konceptualiosios metaforos manifestuojamos vaizdiniais arba žodiniiais ženklais. Tikslo sritis yra emocija (PYKTIS), priklausanti abstraktesniam psichologinės patirties domeniui. Ištakų sritis yra reprezentuojama komikso grafinio vaizdo arba verbalinio teksto. Tyrimas atskleidė, kad PYKTIS dažniausiai konceptualizuojamas kaip KARŠTAS SKYSTIS TALPOJE, PAVOJINGAS ŽVĖRIS.

KAMANDULYTĖ-MERFELDIENĖ, Laura

Vytauto Didžiojo universitetas

El. p. laura.kamandulyte@vdu.lt

SAKYTINĖS KALBOS ATMAINŲ TYRIMAS: NUO BUITINĖS ŠNEKOS IKI VIEŠOJO KALBĖJIMO

Lietuvoje iki šiol natūralios sakininės kalbos tyrimų nėra gausu, o ir tuose pačiuose į sakininę kalbą žiūrimą kaip į vientisą raiškos formą, išskiriant nebent parengtos kalbos (žiniasklaidos, akademinio diskurso) ir spontaninės (buitinės) kalbos skirtumus. Kai kuriuose iš šių tyrimų pastebėta, kad pagal tai, kokiose srityse kalba yra vartojama, taip pat atsižvelgiant į socialinius veiksnius, sakininę kalbą reikėtų skaidyti į dar smulkesnes kalbos atmainas taip, kaip rašytinė kalba skaidoma į funkcinius stilius. Žinoma, neturint reprezentatyvios įvairias kalbėjimo situacijas apimančios duomenų bazės, neįmanoma palyginti įvairių kalbos variantų ir jų ypatybių, tačiau pastaruoju metu, vykdant LMT finansuojamą projektą (LIP-085/2016), skirtą Sakytinės lietuvių kalbos tekstyno plėtrai ir analizei, buvo pagausintas ir įvairias situacijas apimančiais pokalbiais praplėstas Sakytinės lietuvių kalbos tekstynas. Šiuo metu tekstynas apima 300 000 žodžių ir atspindi įvairių socialinių atmainų įvairovę, todėl jo analizė suteikia unikalią galimybę atlikti atskirų kalbos atmainų ir sociolektų tyrimus. Visi tekстыne sukaupti pokalbiai yra skirstomi į sakininės kalbos atmainas pagal viešumo / privatumo, oficialumo / intymumo skales, dalyvių amžių, socialinius vaidmenis ir kt. Taigi pristatomo tyrimo metu bus aptarti kai kurie sakininės kalbos atmainų požymiai: pertarų dažnumas, sutrumpėjusios formos, pragmatinės reikšmės deminutyvai, naujieji skoliniai, fleksijų kaita.

KETURAKIENĖ, Eglė
Vilniaus universiteto Kauno fakultetas
El. p. egle_klimaite@yahoo.com

ŽMOGIŠKOSIOS SUBJEKTYVYBĖS RIBA IR JOS PARIBIAI DOVILĖS ZELČIŪTĖS KŪRYBOJE

Tyrimo objektu pasirinkta kaunietės Dovilės Zelčiūtės kūryba (poezijos knygos *Lapkričio pratimėliai*, *Duženų sniegas*, *Atgal į vandenį*, *Klaidinantys judesiai*, *Džuljetos suknelė* ir eilėraščių temas varijuojantis romanas *Gastrolės*), kurioje kalbama apie žmogiškąją subjektyvybės ribą ir siekį per meną ją įveikti. Teorinės atramos – egzistencialistinė (Jean Paul Sartre'o ir Albert Camus) filosofinė žiūra. D. Zelčiūtės poezijos suvokimui svarbi Jean Paul Sartre'o ištartis, jog viena vertus, „žmogus negali peržengti žmogiškosios subjektyvybės“, t. y. negali išvengti savo kūno, savo baimės, kančios, kasdienybės rutinos, kita vertus, menas leidžia peržengti žmogiškosios subjektyvybės ribą. Albert Camus *Teatro vaidinime* rašė, jog žmogų labiausiai „domina jis pats, ypač tai, kuo jis galėtų būti“. D. Zelčiūtės poezijai yra paranki ir Jean Paul Sartre'o mintis, jog „egzistencija yra pirmesnė už esmę ir mes norime egzistuoti tuo metu, kai formuojame savo vaizdinį“. D. Zelčiūtės poezijos knygoje *Džuljetos suknelė* ryški ambivalentiška vaidinimo – gyvenimo metafora, kai teatras virsta gyvenimu, o gyvenimas – vaidinimu, eilėraščių kalbančioji tuo pat metu yra ir aktorė, ir spektaklio žiūrovė. D. Zelčiūtės eilėraščių knygoje *Džuljetos suknelė* šiuolaikinės moters kasdienybės ir teatro gyvenimo patirtys įrašomos į Šekspyro dramų (*Hamletas*, *Audra*, *Otelo*, *Romeo ir Džuljeta*) poetines interpretacijas.

Viena iš D. Zelčiūtės poezijos knygų *Atgal į vandenį* skyriaus antraštė – *Paribiai*. Paribių metafora nusakomos žmogiškosios egzistencijos patirtys, balansuojančios ties gyvenimo ir mirties, tikrovės ir iliuzijos riba – tai sapnas, siekis išsaugoti savo tapatumą, liga, išsiskyrimas su mylimuoju, gimdymas, ieškojimas savęs. Taigi D. Zelčiūtės kūryboje kalbama ir apie žmogiškosios subjektyvybės ribą, ir apie jos paribius, ir apie teatrą, leidžiantį gyventi.

KETURAKIS, Ugnius
Lietuvos sveikatos mokslų universitetas
El. p. u.keturakis@gmail.com

SLENGO FUNKCIJOS R. KMITOS *PIETINIA KRONIKAS* IR J. SALINGER'IO *RUGIUOSE PRIE BEDUGNĖS*

Pranešime analizuojamos slengo funkcijos dviejuose paauglystės ir perėjimo į suaugusiųjų pasaulį temai skirtuose romanuose: Rimanto Kmitos *Pietinia kronikas* ir J. Salinger'io *Rugiuose prie bedugnės*. Slengo vartoseną šiuose kūriniuose lemia pati vaizduojamoji tema: paauglių subkultūra, apie kurią pasakojama ne iš suaugusiojo, tačiau paties paauglio perspektyvos ir paauglio kalba. Toks antitradicinis požiūris lemia ir tam tikrą šių kūrinių antiliteratūriškumą, tačiau pabrėžtina, kad literatūrinė tradicija taip pat iš dalies išlaikoma. Pabrėžtina, kad nors Kmitos ir Salinger'io romanuose dominuoja sakytinė tradicija, tačiau ji, kaip prisipažįsta ir pats Kmita, yra cenzūruojama ir stilizuojama pasitelkiant rašytinės tradicijos formas. Pranešime tyrinėjamas antiliteratūriškumo ir literatūriškumo santykis, šių

tradicijų priešpriešos kuriamas komiškas efektas, sakinės kalbos elementai: tiesioginis kreipimasis į skaitytoją, pakartojimai, pasakojimas pirmuoju asmeniu, sąmonės srauto technika, keiksmazodžiai. Analizuojamos kūrinų slengo ypatybės: tipiškumas ir unikalumas, banalumas ir kūrybiškumas. Slengo funkcijos Kmitos ir Salinger'io romanuose siejama su pagrindine šių kūrinių tema: bildungsromano tradicija, kurios pagrindinis siužetas – laipsniškas iliuzijų praradimas ir dėl jo įvykstantys kokybiniai pasakotojo sąmoningumo pokyčiai. Kmitos ir Salinger'io romanų pagrindinių veikėjų santykis su paauglių kalba iš mechaniško virsta kūrybišku, jų slengas individualizuojamas, Kmitos žodžiais tariant, knygos personažas virsta žmogumi. Pranešime tyrinėjami romanų slengo funkcijų pokyčiai, žymintys pasakotojo sąmoningumo slinktis, tematikos ir kalbos panašumai ir skirtumai.

KRASNOVAS, Aleksandras

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. aleksandras.krasnovas@knf.vu.lt

ESTETIZMO PRAGMATIKA: H. RADAUSKAS LIETUVIŲ POEZIJOS LAUKE

Meno ir literatūros teorijoje vyrauja nuostata, esą estetizmas ir pragmatizmas, grožis ir nauda yra antonimai. Henrikas Radauskas lietuvių poezijoje charakterizuojamas kaip kraštutinis estetas, jo kūrybai esą visiškai svetimi bet kokie pragmatiniai užmojai. Šiame pranešime, polemizuojant su vyraujančiais vertinimais, siekiama atskleisti, kaip priešinguose literatūros lauko kraštuose atsidūrę reiškiniai – estetizmas ir pragmatizmas, grožis ir nauda – gali susilydyti, kaip tariamos priešingybės gali tapti harmoninga vienove.

KRASZEWSKA, Marzena

SWPS University of Social Sciences and Humanities Warsaw

E-mail mkraszewska3@st.swps.edu.pl

ALLEGORIES OF THE CAMPUS IN POLISH ACADEMIC NARRATIVES

In the paper I will discuss two Polish academic narratives (Krzysztof Zanussi's movie *Camouflage (Barwy Ochronne)* of 1976, and Wit Szostak's novel *A Hundred Years Without Sunshine (Sto dni bez słońca)* of 2014 from the perspective of the use of the campus space as an image of the state. Drawing from the tradition of the British and American campus novel, the two narratives, created in two different political realities, make use of the absence of academic campuses in Poland and offer the campus as a miniature of the social space of the state in which conflicting ideas and ideologies clash, revealing the mechanisms of meritocratic privileging and hierarchization of positions. I will also refer to a few other Polish academic narratives which, though rare, usually function as critical mirrors of the society rather than as representations of academic life in itself.

KUDIRKA, Robertas

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. robertas.kudirka@knf.vu.lt

ŽARGONYBIŲ KIRČIAVIMO STANDARTAS IR VARIANTIŠKUMAS

Bendrinė oficialioji kalba savo sandara ir paskirtimi, kaip kodifikuotų normų kalba, yra tarsi priešprieša dialektams, kurie neturi kodifikuotų normų. Svarbu pabrėžti, kad tiek socialiniai, tiek teritoriniai dialektai normas, nors ir nekodifikuotas, savaimingas, stichiškai susiformavusias, irgi turi – skiriasi tik tos normos specifika. Klaidinga, tyrimais nepagrįsta (su aiškiu išankstiniu nusiteikimu) yra nuostata, kad socialiniai dialektai (žargonas) nesiremia jokia gramatika ir yra visiškai chaotiški. Lyginti bendrinę kalbą su sociolektais taikant tuos pačius kriterijus yra nekorektiška, nes sociolektų yra kitokia sandara ir funkcijos.

Pranešime bus aptariamas socialinio dialekto (žargonas) kalbos žargonybių kirčiavimo standartas ir variantiškumas, nustatomi dėsningumai (remiamasi *Lietuvių kalbos žargonas ir nenorminės leksikos žodyno* duomenimis). Apžvelgiami sistemiški kirčiavimo ypatumai ir nagrinėjami tą nulemiantys dėsningi reiškiniai.

KUPRIENĖ, Laima

Klaipėdos universitetas

El. p. laima.kupriene@yahoo.com

SPORTO SIRGALIŲ KALBINĖ ELGSENA: SKANDUOČIŲ ANALIZĖ

Apie sporto sirgalius dažniausiai kalbama neigiamai. Žiniasklaidoje dažniausiai pateikiama negatyvi informacija apie jų elgesį varžybų metu arba po jų. Jų elgesio neigiamas vertinimas priskiriamas ir jų kalbai – esą tai šiurkšti, netaisyklinga kalba, pilna keiksmazodžių, svetimybų, nevartotinių žodžių.

Šis pranešimas – bandymas analizuoti ir vertinti sporto sirgalių skanduočių, šūkių tekstus – tapatybės raiškos priemonę.

LITVINAVIČIENĖ, Inga

Vytauto Didžiojo universitetas

El. p. ilitvinaviciene@yahoo.fr

GEOGRAFINĖS EGZISTENCIJOS PRASMĖS VALDO PAPIEVIO KŪRYBOJE

Pranešime nagrinėjamas geografinių koordinačių nulemtas egzistencijos prasmingumo ieškojimas, būdingas Nacionalinės premijos laureato Valdo Papievio kūrybai. Egzistencinių potyrių apmąstymai, gyvenimo prasmės / beprasmybės sampyna suponuoja vyraujančią kūrybinę šio autoriaus dominantę. Išgyvenamos egzistencinės būsenos siejamos su konkrečia geografine vieta, kurioje būnama: Paryžiumi (romanai *Vienos vasaros emigrantai*, *Odilė arba oro uostų vienatvė*), Provansu (romanas *Eiti*) ar Lietuva kaip egzistenciniu paveldu, į kurią mintimis

sugrįžtama. Pranešime stengiamasi atskleisti kaip konkreti vieta veikia protagonistą, įtakoja jo mąstymą ar būsenas. Didžiulis dėmesys skiriamas Paryžiui, nes legendinio didmiesčio erdvė atsiskleidžia kaip savęs ieškojimo labirintas, tampa gyvenimo metafora, atspindinčia žmogiškuosius klaidžiojimus ir atveriančia labai platų protagonisto sąmonės būsenų spektrą. Aptariamas ir Provansas, jo nuostabaus grožio gamtos poveikis, grožio pajautų nulemta vidinė dermė, o kartais ir disonansas. Geografinių vietų ir įvairių protagonisto būsenų sąsajos suponuoja ir tam tikrą intertekstualią tyrinėjimo plotmę: keliaujama po knygas, padariusias tiesioginę ar netiesioginę įtaką V. Papievio kūrybai, komentuojamos aprašomų egzistencinių būsenų sąšaukos su Ch. Kortasaro, M. Prousto, Ch. Baudelaire'o ar J.-P. Sartre'o tekstais. Topografinis žemėlapis, jo trajektorijos veda į vidinę rašytojo topografiją, virsta amžinosios kelionės metafora.

LYSIK, Marta

University of Wrocław

E-mail marta.lysik@uwr.edu.pl

**TRANSACTIONS AND TRANSGRESSIONS: THE GRAND
ORCHESTRATORS/NARRATORS IN JOHN L'HEUREUX'S *THE HANDMAID OF
DESIRE* AND FRANCINE PROSE'S *BLUE ANGEL***

Two academic novels, John L'Heureux's *The Handmaid of Desire* (1996) and Francine Prose's *Blue Angel* (2000) present us with protagonists who have narrative clout and the chutzpah to exercise it: Olga Kominska, a scholar, and Angela Argo, a student, write and orchestrate not only their own lives, but also those of others. Both, master puppeteer-like, pull other people's strings, direct their fates, and elicit applause for their (trans)actions. They both have manipulative talents and use them with gusto. This paper will investigate how the protagonists transgress against many codes, most of the time very much on purpose, as if test-driving, probing the limits of what they can get away with while playing God and authoring narratives of their own and other people's lives.

MEILIŪNAITĖ, Violeta

Lietuvių kalbos institutas

El. p. violeta.meil@gmail.com

**RYTŲ AUKŠTAIČIŲ KALBINĖS PATIRTYS: PARIBIO ŠNEKTŲ BRUOŽŲ
TVARUMAS IR KAITA**

Tradiciškai skiriamas rytų aukštaičių plotas ne tik geografiškai didžiausias, bet ir itin margas vartojamų kalbos variantų požiūriu – pagal tradicinę tarmių klasifikaciją čia skiriamos net šešios patarmės. Jos labai nevienodos daugeliu aspektų: 1) plotu, 2) patarmės vartotojų skaičiumi, 3) turima infrastruktūra, 4) socialiniais ryšiais, 5) mentalitetu ir pan.

XXI a. aplinkybėmis, kai itin aktyvi gyventojų migracija (vidinė ir išorinė), nuolat juntama patarmės ir bendrinės kalbos sąveika, vis stiprėja patarmės ir kitų kalbų sąveika, ryškėjai patarmių tarpusavio konkurencija, tarmės ir kitų tarminiam kalbos variantui išlikti svarbesni

tampa jau nebe kalbiniai, o socialiniai (ar sociokultūriniai) aspektai. Šiame pranešime, remiantis VLKK finansuojamo projekto Kupiškėnų, panevėžiškių ir uteniškių paribio šnektos XXI a.: kalbų kontaktų aspektas (2015 m. vasario 4 d. Nr.4-4/2015) duomenimis, aptariami trijų rytų aukštaičių patarmių – uteniškių, panevėžiškių ir kupiškėnų – raidos aspektai. Iškeliamos tvarumo ir kaitos priežastys; aptariami regioninio konkurencingumo formavimo veiksniai.

MIKULĖNIENĖ, Danguolė

Vilniaus universiteto Kauno fakultetas

El. p. danguole.mikuleniene@gmail.com

TRANSITIONAL AND PERIPHERAL (SUB)DIALECTS IN LITHUANIAN DIALECT CLASSIFICATIONS

The descriptive method of defining the collected dialectal data used by individual researchers has not allowed to reveal a more varicoloured and thorough picture of traditional Lithuanian dialects: various peripheral and borderline cases have been ignored in the traditional Lithuanian dialect classifications of the 20th century. They were distanced due to the distinct boundaries of traditional dialects.

The paper discusses the concepts of peripherality and transitionality, their similarities and differences.

On the basis of the selected examples taken from several transitional Samogitian and Highland zones, it is stated that in modern dialect research the concept of peripherality (cf. centre: periphery) is insufficient to describe transitional dialect variations.

The author suggests to evaluate transitionality as a highly dynamic state of the local linguistic variation: for instance, a transition from the dialectal to non-dialectal language and vice versa (vertical section); from one local variation to another (horizontal section).

It should be noted that the concept of transitionality allows to investigate both monolingual variants and several local language variations simultaneously. Such a method might be widely applicable in Southeast and East Lithuania where up to now a considerable variety of not only Lithuanian, but also Belarusian and Polish local linguistic variations have been observed. The first attempt at such research was carried out with the peripheral Lithuanian subdialects located in the territory of Poland.

MILIUS, Domantas

Kauno technologijos universitetas

El. p. domantasmilius@gmail.com

GESAMTKUNSTWERK: ŽODŽIO IR MUZIKOS TARPUSAVIO RIBŲ NYKIMAS VAIZDUOJAMŲJŲ MENŲ SINERGIJOJE

Richardas Wagneris (1813–1883) vėlyvojo romantizmo vokiečių kompozitorius, muzikinio teatro reformatorius laikėsi savo sukurtos kūrybinės estetikos principo, kad muziką reikia derinti su kitomis meno rūšimis. Kompozitoriaus sukurta romantizmo muzikinė drama –

naujas sinkretinis įvairių meno sričių žanras, „pastatytas“ ant savo tiesioginių funkcijų jau nebeatliekančios klasicistinės „senosios operos“ liekanų. Wagneris drąsiai trina ribas tarp dailės, teatro, šokio, literatūros ir muzikos, siekdamas pačios muzikinės dramos vienovės. Kitaip tariant: dekoracijos, vaidyba, judesys, žodis ir garsas. Kompozitoriaus meninės idėjos, pasaulėžiūra reformuojant operos žanrą į naująją muzikinę dramą atsiskleidžia bendrojoje Romantizmo epochos dvasioje.

Ryškiausiai Romantizmas apsieiškia muzikoje. Kadangi muzika geriausiai sugeba perteikti nepastovų ir permainingą žmogaus vidinį pasaulį. Kompozitoriai-romantikai ieškojo glaudesnio ryšio su kitomis meno sritimis, siekė apibrėžti muzikinius vaizdus, individualiai įprasminti poetinį tekstą – literatūrinį pasakojimą. Milžinišką reiškmę šios muzikinės epochos muzikai turėjo liaudies kūryba, kaip nacionalinio kolorito šaltinis. Operų temos buvo grįstos gamtos grožiu, mistinėmis jėgomis, menininko misija, idiliško kaimo vaizdais, socialinė nelygybė, patriotizmu.

Tačiau toks operos žanro suprimytivėjimas tematikos, muzikos ir dramos atžvilgiu pykdė Wagnerį. Jis teigė, kad per muziką ir libretą reikia kurti ištisinio, nenutrūkstamo veiksmo plėtojimą. Grįžęs prie antikos graikų dramos, Wagneris pastebėjo, kad šokio, muzikos, ir poezijos išraiškos elementai sudaro vientisą idealų junginį, tad vėl, šie skirtingi menai gali susivienyti tik per ateities kūrėją – aktorių-atlikėją, kuris kartu būtų: aktorius, šokėjas, poetas ir muzikas viename asmenyje. Tad kompozitorius sugalvojo reformuoti operą, taip tarsi iš naujo išrasdamas patį žanrą, kuriame dramos rėmuose būtų suvienytos skirtingos meninės išraiškos priemonės. Wagnerio sugalvota tobulo ateities meno vizija *Gesamtkunstwerk* – sudėtingas ir kompleksinis meno kūrinys, vienijantis visus vaizduojamojo meno elementus. Įdomu pažvelgti plačiau, kaip tokiam kontekste žodžio ir muzikos santykis atsispindi ateities menininko atliekamoje muzikinėje dramoje.

MIROSHNYCHENKO, Lilia

Taras Shevchenko National University of Kyiv

El. p. lili.miroshnychenko@gmail.com

**„A LONG INTERIOR JOURNEY“ OF KATE BROWN AS BORDER CROSSING:
GENDER, AGE, AND CLASS IN DORIS LESSING’S *THE SUMMER BEFORE THE
DARK***

The essay collection, Doris Lessing: Border Crossings (2011), claims the writer’s “persistent impulse to cross borders of all kinds” – literary, gender, cultural, ideological, geographical etc., and explores the impact it has on some of Lessing’s novels, including her early *The Grass in Singing*, the latest, *The Cleft*, and her autobiography. Thus it offers a new critical and theoretical approach that enlivens a traditional paradigm of Lessing studies. It also correlates with the idea of the writer’s sceptical mind that is explicit in her fiction and non-fiction. As Lessing writes in her seminal essay, *The Small Personal Voice* (1957), “One certainty we all accept is the condition of being uncertain and insecure. It is hard to make moral judgments, to use words like good and bad.” The statement, echoing Socratic “I know that I know nothing,” implies the idea of resistance to any categorization that Lessing advocated.

This article extends the field of exploration by examining the transgressions of borders in Doris Lessing's 1973 novel, *The Summer Before the Dark*. Despite the extensive scholarship on the writer over the last years this novel remains among those which are less explored. The protagonist, Kate Brown, breaks restrictive gender and age codes as she is moving into 'the darkness' of her new life order. The controversy of this move is dramatized as is announced already in the novel's title.

Also, the paper is set out to (try to) define the place of the analysed novel within the general concept suggested by Susan Watkins, Alice Ridout and other scholars who take border-crossing as a starting point in their studies of Doris Lessing's prose.

PAASCHE, Karin

Jesuit Historical Institute in Africa Nairobi, Kenya

El. p. karinpaasche@yahoo.de

TRANSCENDING BOUNDARIES OF HISTORY AND CULTURE: MEMORIES OF EASTERN AFRICA IN LIFE AND LITERATURE

Amongst mangrove forests on Kenya's Manda Island, hidden from sight no matter from where one approaches, lies Takwa, a 15th century walled Swahili city built of coral and limestone which became well-known during the 16th century when Arabs discovered it and became co-traders in mangroves, ivory, slaves. Takwa bears testimony that Islam had entered Africa before the advent of the Arabs and moved northwards to Egypt. From Takwa, through one of its four gates, slaves – mainly from peoples known today as Luos and Kikuyus – were taken to the Indian Ocean. Dhows waited to transport them to slave markets in Zanzibar, to the Middle East, to Iran, Iraq and even further afield. In his novel *Paradise* (1994) Abdulrazak Gurnah portrays the pre-colonial, 19th century Swahili coast, where artificially created boundaries defining modern Eastern Africa are not yet present, as vibrant; multi-religious; multi-linguistic. Muslims dominate the coastal regions; people from Arabia, different parts of Africa and countries surrounding the Indian Ocean as far afield as China actively participate in these communities. As it would for future European colonizers, the African interior remains mysterious, dangerous. The societies portrayed negotiate territorial boundaries of language, religion, culture. They trade with one another, warily taking note of the encroaching German presence. Today the memories of people living in Eastern Africa who trace their roots to these pre-colonial days are multi-faceted. In real life they negotiate boundaries of identity created both by history and by present social realities. They tell stories that speak of religious and social consequences of trade conducted through villages like Takwa.

The narrative of Takwa, of Gurnah's *Paradise*, and of modern Kenyans destabilizes and breaks through boundaries set by colonial and modern East African narratives. This paper explores this destabilization, this fluidity of individual and societal boundaries; asks what this means for understanding East African history and identity.

RAGAUSKAITĖ, Alma
Lietuvių kalbos institutas
El. p. alma.ragauskaite@lki.lt

JONIŠKIO GYVENTOJŲ (MOTERŲ) ASMENVARDŽIAI XVI–XVII A. LIETUVIŲ ISTORINĖS ANTROPONIMIJOS TYRIMŲ KONTEKSTE

Vieni vertingiausių lietuvių istorinės antroponimijos šaltinių yra bažnyčių metrikų knygos. Dėmesį patraukia šiuo metu žinoma seniausia Lietuvoje 1599–1621 m. Joniško krikšto metrikų knyga. Šioje knygoje, surašytoje lenkų ir lotynų kalbomis, surasti 122 joniškėčių moterų dvinariai įvardijimai.

Pranešimo tikslas – išnagrinėti joniškėčių moterų dvinario įvardijimo modelio antruosius antroponimus darybos aspektu, išskirti produktyviausias priesagas, rekonstruoti antroponimų formas su lietuviškomis priesagomis ir palyginti jas su dabartinėmis lietuvių pavardėmis. Be to, mėginama aptarti Joniško gyventojų (moterų) asmenvardžių darybos situaciją bendrajame XVI–XVII a. lietuvių istorinės antroponimijos tyrimų kontekste.

32 (tai sudaro 26 % visų dvinarių įvardijimų antrųjų antroponimų) joniškėčių asmenvardžiai užrašyti su lietuviškomis priesagomis -aičia, -yčia, -ienė, -(i)ūčia, o likusieji – su slaviškomis priesagomis -ova, -ovna. 3 asmenvardžiai (2,46 %), turintys lenkiškas -sk- tipo priesagas, priskirti prie galūnės -a vedinių.

Iš viso buvo rekonstruotos 32 1599–1621 m. joniškėčių moterų antroponimų lytys su lietuviškomis priesagomis ir palygintos su šiuo metu funkcionuojančiomis lietuvių pavardėmis. Dauguma, t. y. 28 (87,5 % visų rekonstruotų) atstatytos formos turi aiškius atitikmenis šių dienų vardyne.

Aptarta joniškėčių antroponimų lietuviškų priesagų nomenklatūra – tai ne vienintelis, tik 1599–1621 m. Joniško krikšto metrikų knygoje pastebėtas reiškinys. Moterų asmenvardžių su lietuviškais darybos formantais buvo surasta ir kitų senųjų parapijų (Krakių, Merkinės, Plungės, Sedos, Šiluvos, Švenčionių, Tytuvėnų, Žagarės) varduose. Tai nėra būdinga ligšioliniams XVI–XVII šimtmečių lietuvių moterų (daugiausia valstiečių ir bajorių) antroponimijos tyrimams.

SEREDŽIŪTĖ, Viktorija
Vilniaus universiteto Kauno fakultetas
El. p. seredziute@gmail.com

GYVENIMAS YRA KELIONĖ METAFORA XVI–XVII A. LOTYNIŠKOJOJE LDK GEDULINGOJE POEZIJOJE

GYVENIMAS YRA KELIONĖ – archetipinė gyvenimo metafora, būdinga įvairioms kultūroms. XVI–XVII a. lotyniškojoje LDK gedulingoje poezijoje gyvenimo kaip kelio metafora realizuoja G. Lakoffo pateiktą šaltinio–trajektorijos–tikslų schemą, nurodančią judėjimą iš vieno taško (šaltinio) link kito taško (galutinio tikslo). Tokios schemos modelis regimas ir antikinėje GYVENIMAS YRA GIJA konceptualiojoje metaforoje. Gyvenimas konceptualizuojamas antikiniu siūlo arba gijos (*stamina vitae*), kurią nukerpa mirtį įkūnijančios parkos, įvaizdžiu. Gyvenimo kaip kelio arba gijos konceptualizavimas pagrįstas linijine schema pagal judėjimą

erdvėje – gyvenimas yra linija (kelias arba besitęsiantis siūlas), kurios nutrūkimas yra pabaiga (mirtis). Tai judėjimas nuo pradinio taško (gimimas) iki galutinio taško (mirtis).

ŠVAMBARYTĖ-VALUŽIENĖ, Janina

Lietuvių kalbos instituto Geolingvistikos centras

El. p. janina.valuziene@gmail.com

KALBINIAI KONTAKTAI PALATVĖS VAKARŲ AUKŠTAIČIUOSE

Pastaruoju metu suaktyvėjo kalbiniai Joniškio krašto tiriamieji darbai. Iš Žagarės ir Joniškio šnektų, priklausančių vakarų aukštaičių šiauliškių patarnei, tarminių įrašų ir tekstų kalbinės analizės, paremiamos Mato Slančiausko ir jo pagalbininkų pasakojamosios tautosakos leksikos, galima spręsti apie baltų kalbų kontaktus, pastebimus ne tik leksikos, gramatikos, bet ir sintaksės lygmenyje.

Joniškio šnektose esama pavienių latviškų žodžių (lakūnų), pvz.: *buodė* „nedidelė parduotuvė“, *strydėtis* „ginčytis“. Daromasi naujų hibridinių vedinių, plg.: *kruogelis* „smuklininkas“, *kuiķpalaiķē* „prasta kumelė“, *stovēšena* „stovėjimo vieta“. Formantiniai ištiktukai su balsiniu baigmeniu dažniau atitinka latvių kalbos jaustukus pagal struktūrą (vyrauja baigmuo -u arba variantinis -ū). Vartojamos adverbializuotos ištiktukų poros, pvz.: *krivu krivais* „krivuliuojant“, *buldu buldais* „bildant“.

Iš sintaksinių junginių minėtinas perficientyvas, būdingas šiaurinėse Lietuvos tarmėse (*Drėksk tą spuogą žemē* „nudrėsk tą spuogą“), posesyvinės formos (*Man yra du vaikai: Jonkelis ir Joskelis* „aš turiu, auginu du vaikus: Jonkelį ir Joskelį“; reikiamybės raiška (*Man karves melžamas, einu namo* „man reikia karves melžti, einu namo“). Iš morfosintaksinių ypatybių pastebima geidžiamosios nuosakos raiška (*Lai ein* „tegul eina, teinie“).

Frazeologiniai ir stabilieji žodžių junginiai taip pat arba pasiskolinami (*velty pikis*), arba yra universalūs (*po visų akių* „visiems matant“, *į galvą dėtis* „įstringa atmintyje“).

Šie kalbos reiškiniai, vertintini kaip kalbų kontakto atspindžiai, reikalingi tolesnių tyrimų, kad galima būtų patvirtinti Zigmo Zinkevičiaus iškeltą hipotezę, jog bendros kalbos ištakų reikėtų ieškoti šiauriniame Lietuvos pakraštyje.

TATARŪNAITĖ, Giedrė

Vytauto Didžiojo universitetas

El. p. giedre.tataru@gmail.com

FILOSOFIJA KAIP LITERATŪRA, AUTOBIOGRAFIJA KAIP FILOSOFIJA: AUTOBIOGRAFINIO SUBJEKTO GALIMYBĖS IR RIBOS

Michelis de Montaigne'is parafrazuoja Ciceroną ar, veikiau, Sokratą: filosofuoti reiškia mokytis mirti. Martinas Heideggeris savo *Būtis ir laikas* pavadina „Dasein“, klausiančią būtį, ėjimu link mirties: tokia būtis, pasak filosofo, išgyvena nuolatinį rūpesčio, nerimo jausmą. Klausianti, vadinasi, racionali būtis visgi turi vienintelę atribuciją: žmogiška, pernelyg žmogiška. Būtent Friedrichas Nietzsche pamėgino išdėstyti savo gyvenimo naratyvą – ėjimą link mirties –

veikale *Ecce homo*. Čia mums pasitarnauja dar Søren Kierkegaard'o *Požiūrio taške į mano autorinę veiklą* suformuluotas klausimas: kokiomis kategorijomis – estetinėmis ar religinėmis – derėtų apibrėžti teksto autorių? Leisdamas autoriui nusimesti dieviško „Kūrėjo“ našta – paskelbdamas šio mirtį, o vėliau savo autobiografinėje avantiūroje autorių „prikeldamas“, Rolandas Barthes'as, regis, atsako į Kierkegaard'o klausimą. Vis dėlto, ar galima teigti, kad tai kūniškumo, kūniško-laikiško ėjimo link mirties suvokimas provokuoja autobiografinio naratyvo kūrėją apmąstyti savąją būtį? Ar galima tvirtinti, kad šis apmąstymas, turėjęs būti savotiška savidekonstrukcija, išryškėja kaip prieštaraujantis išsikeltam tikslui, t. y. metafizinio „Aš“, metafizinės savasties suardymui? Jei *Ecce homo* atveju savidekonstrukcija manifestuojasi per kūną – sakymą ir girdėjimą, klausymąsi, tam tikrą muzikalumą, tai Barthes'o tekste kūniškos būties įsisavinimas virsta nostalgijos išgyvenimu, prisiminimu, kone fotografiška praeities atvaizdo melancholija. Šio tyrimo tikslas – remiantis Jacques'o Derrida, Jeano-Luco Nancy, Maurice'o Blanchot, Avital Ronell, Paulio Ricoeur'o, Philippe'o Lejeune'o, taip pat kitų filosofų ir literatūros, kultūros teoretikų įžvalgomis, parodyti, kaip tarp literatūros ir filosofijos, tekstų ir metatekstų klajojantis autobiografinis subjektas tampa paskutiniąja, sudėtingiausia metafizine struktūra, instancija, kurią postmodernus mąstytojas, tekstinės, metaforinės tikrovės kritikas, jaučia poreikį vienu kartu ir sunaikinti, ir išsaugoti.

ULVYDIENĖ, Loreta

Vilnius University, Kaunas Faculty

El. p. Loreta.Ulvydiene@knf.vu.lt

TRANSLATION ACROSS CULTURES: *THE BALLADS OF KUKUTIS* BY M. MARTINAITIS IN ENGLISH

“In every literate culture,” as K. Malmkjaer suggests, “texts of various types and genres and in various forms (textual, audiovisual and visual) play central roles in presenting and representing the culture to itself and in defining its cultural others (people, places, and customs). Such texts can be of many different genres, but paradigm cases tend to be religious, political, literary, historical and journalistic. The key concepts that they help to define include for example, childhood, adulthood (and the relations between them), citizenship, freedom and personal identity (and the relations between them), nationhood, foreignness, democracy, dictatorship (and other political “states”), and the sacred” (Malmkjaer 2013).

PURPOSE OF THIS STUDY: to examine key cultural elements most strongly fixed in *The Ballads of Kukutis* by Marcelijus Martinaitis and its English translation.

M. Martinaitis, author of fifteen collections of poetry and five collections of essays, was born in 1936 in western Lithuania. During the late 80s and early 90s, he actively participated in Lithuania's struggle to regain its independence from the Soviet Union. In a cycle of poems, entitled *Ballads of Kukutis* (1977) Martinaitis presents Kukutis, an entirely new mythological character in Lithuanian literature. The name of Kukutis existed in folklore, but it has never been used in literature. In folk speech the name Kukutis was sometimes used to denote a kind of bird, thunder or an unbaptized child. Kukutis is a composite of the fools, liars, and the naive and lazy characters found in fairy ballads, fairy and magic tales. Thus, Kukutis undoubtedly exhibits some

of the characteristics of the third brother known in folklore: a paradoxical combination of wisdom and stupidity (Vaskelis, 1990).

Indeed, during the mass political rallies of the late 1980s and early '90s, poems from 'The Ballads' were chanted, sung and performed everywhere.

FINDINGS AND RESULTS. *Ballads of Kukutis* is a key cultural text. In creating the character of Kukutis, M. Martinaitis found a voice which could articulate the anger, frustration and passions of the Lithuanian people, a voice which, contrary to all expectations, managed to escape the Soviet censor's pen and which, a decade after publication of *The Ballads of Kukutis*, was to become the catalyst for revolution in the Baltics. None of the humorous elements from the life of Kukutis were lost in translation.

KEY WORDS: key cultural texts, mythological character, folk speech, catalyst for revolution, identity formation.

VAITMONIENĖ, Diana

Lietuvių kalbos institutas

El. p. diana.vaitmoniene@gmail.com

KALBINĖ GIMTINĖ JAUNOSIOS IR VIDURINIOSIOS KARTOS PIETŲ ŽEMAIČIŲ RASEINIŠKIŲ MENTALINIUOSE ŽEMĖLAPIUOSE: LOKALIZACIJA, TAISYKLINGUMAS IR PATRAUKLUMAS

Pranešime atskleidžiamos perceptyviosios dialektologijos nuostatų ir mentalinio žemėlapių taikymo galimybės tiriant jaunosios ir vidurinėsios kartos pietų žemaičių raseiniškių kalbinės giminės vaizdinius.

Teorinių ir oficialių žinių apie tarmes ir etnografinius Lietuvos regionus persidengimas su kasdienės aplinkos asmeninėmis kalbinėmis patirtimis rodo gana nuoseklų kalbinės giminės vaizdinį tiriamųjų kognityviajame žemėlapyje – žemaičių ir aukštaičių paribyje kalbama bendrine kalba. Bendrinė kalba dažniausiai lokalizuojama gimtojoje teritorijoje arba arčiausiai jos, t. y. vidurio Lietuvoje.

Kognityviojo pietų žemaičių raseiniškių lietuvių kalbos dialektų žemėlapių geografinės ribos skaido ne tik išmoktos (objektyvios), bet ir subjektyvios, nuo asmeninės patirties, kompetencijos, socialinių ir kultūrinių vaizdinių priklausančios kalbinės izoglosės. Dialektų ir jų vartotojų vaizdiniai, koreliuodami su nevienareikšmiškėmis, neretai prieštaringsiomis nuostatomis dėl tarmių ir tarmiškai kalbančių žmonių, atskleidžia respondentų teikiamą pranašumą netarminiam kodui ir socialinį patrauklumą bendrinės kalbos vartotojams. Kalbinės giminės veiksnys yra svarbus atpažįstant kitus / kitokius dialektus. Kalbos variantų vaizdinius tiriamieji vertina lygindami juos su pačių vartojamu dialektu, arba sąmonėje susiformavusiu bendrinės kalbos vaizdiniu, išskirdami morfologinius, leksinius, akcentologinius, sintaksės ir kt. ypatybių skirtumus. Dėl to respondentų sąmonėje susikurtas bendrinės kalbos sistemos vaizdinys tampa atskaita skiriamosios tarmės ir atpažįstant savą netarminį kalbos variantą.

Kalbos variantų patrauklumas, taisyklingumas tiriamųjų vertinamas lyginant dialekto ypatybes su kalbinės giminės požymiais (bendrine kalba), dažniausiai nurodant mokslinėje klasifikacijoje skiriamosios galios neturinčius panašumus ar skirtumus.

Bendrinės kalbos prestižiškumas ir socialinis bendrinės kalbos vartotojo patrauklumas yra svarbiausi kriterijai vertinant kalbinės gimtinės dialektą. Bendrinės kalbos lokalizavimas savoje ir artimiausių geografinių kaimynų teritorijose, nurodyti tarmiškai ir bendrine kalba kalbančio žmogaus požymiai implikuoja raseiniškių siekį tapatintis su netarminio kodo vartotoju.

VITKAUSKAS, Antanas

Lietuvos sveikatos mokslų universitetas

El. p. antonio4032@gmail.com

MOKSLINĖS KALBOS STILISTIKOS IMITAVIMAS „EROTODIDAKTINĖJE“ OVIDIJAUS POEZIJOJE

„Erotodidaktinėmis“ paprastai vadinamos Publijaus Ovidijaus Nazono (I a. pr. Kr.–I a. po Kr.) poemos *Meilės menas (Ars amatoria)* ir *Vaistai nuo meilės (Remedia amoris)*. Eleginiu distichu bei meilės lyrikai būdinga kalba parašyto teksto herojus tapatina save su mokytoju (*Ars. Am.*) ir gydytoju (*Rem.*), kuris moko mylėti, o kai jausmai išblėsta, savo skaitytojui padeda „gydyti“ išblėsusius jausmus.

Pranešime liečiamas ironiškasis minėtų poemų komponentas, skirtas pašiepti to meto (I a. pr. Kr. pabaiga) politinėms ir socialinėms realijoms – valdant Oktavianui Augustui meilės žaidimams skirtos šmaikščios poemos nepritapo prie oficialiosios Augusto globojamos Romos tradicijas ir dorybes šlovinančios literatūros. Šiame autoriaus sukurto herojaus ir Romos principato konflikto diskurse Ovidijaus epuose sutinkame kitų autorių citavimą ir jų stiliaus mėgdžiojimą, skirtą išreikšti lyrinio poemos herojaus priešišumą princepsu skatinamų vertybių atžvilgių. Viena iš šio priešišumo priemonių – įvairių kalbos diskursų imitavimas. Ovidijaus tekstuose nublanksta riba, skirianti didaktinį, erotinį, mokslinį epą. Čia nauja, poeto sukurtam herojui palankia ir skaitytojui neregėta šviesa nušvinta medicinos terminologija. Prieš dvidešimt vieną amžių rašytame tekste mes regime nūdienos medicinoje vartojamą leksiką, o kartais ištisias šiuolaikiniuose ligų pavadinimuose randamas gramatinės konstrukcijas.

Taip išryškėja keletas pranešimo autoriaus uždavinių: nustatyti ribas tarp medicinos terminologijos grynąja prasme ir ją imituojančios leksikos, vartojamos dėl ironijos. Pranešimo uždaviniai: (1) apžvelgti įvairius kalbos stilius ir jų imitavimą Ovidijaus *Ars amatoria* ir *Remedia Amoris*, (2) nustatyti ribą tarp Ovidijaus-mokytojo (*magister amoris*) Ovidijaus-gydytojo (*poeta curator*), (3) nutiesti medicinos terminologijos imitavimo sąsajas su Principato literatūros kontekstu ir realijomis.

VYNAUTAITĖ, Simona

Lietuvių kalbos institutas

El. p. simona.vyniautaite@lki.lt

ŠIAURINIŲ ŠIAURĖS ŽEMAIČIŲ KALBINĖS NUOSTATOS (SAVAS–SVETIMAS)

Pranešime aptariamos šiaurinių šiaurės žemaičių kalbinės nuostatos pabrėžiant universalią savas–svetimas priešpriešą.

Tiriamos šiaurės žemaičių telšiškių patarmės vietovės – Ylakiai, Kerviai, Luknės, Mosėdis, Skuodas, Šarkė, Vižančiai.

Savas–svetimas priešprieša aktualizuojama daugeliu atvejų, kai įvertinamos tiek sąmoningosios, tiek nesąmoningosios skirtingų kartų (vyresniosios, vidurinės, jaunesniosios) pateikėjų nuostatos. Gebėjimas kalbėti tarmiškai, tačiau nekalbėjimas, tarmės „užmiršimas“ dažniausiai gana aiškiai pastebimas ir suvokiamas kaip keliantis juoką dalykas ar išdidumo, pasipūtimo, keistumo apraiška, kartu lemianti bendruomenės nario atskirtį iš įprastos tradicinės bendruomenės sistemos, t. y. *savų*. Neigiamai žiūrima į *savų* kalbėjimą bendrine kalba būtent su *savais*, tačiau bendrinės kalbos vartojimas su nemokančiais, nesuprantančiais tarminio kodo vertinamas kaip normalus, kartais netgi būtinas reiškinys ir nėra laikomas „virtimu“ į svetimą. Pateikėjų tarmės, tarmiakalbių žmonių vertinimui nemažai įtakos turi ir kitų visuomenės narių (šiuo atveju nežemaičių) požiūris, ypač jei jis yra neigiamas, arba nėra, bet pačių tarminio kodo vartotojų interpretuojamas neigiamai.

Priešingai negu tam tikro nenorėjimo, „užmiršimo“ kalbėti tarmiškai atveju, tarmės, laikomos pagrindiniu kalbiniu kodu, vartojimas tapatinamas su priklausymu *savų* bendruomenei. Tarminis kodas siejamas su tapatybės rodikliu, patriotiškumu, išskirtinumu. Vartoti tarmę kartu reiškia elgtis tradiciškai – priklausyti *saviems*, o tradicijos sulaužymas suprantamas kaip neigiamas dalykas, tęstinumo neišlaikymas. Reikšminga, kad kalbėjimas tarmiškai dažnai vertinamas įprastumo, nuoširdumo, paprastumo kategorijomis, kurios, pateikėjų požiūriu, būtent yra *savų* bendruomenės įrodymas.

VYŠNIAUSKAS, Gintautas

Klaipėdos universiteto Filosofijos ir kultūrologijos katedra

El. p. gv98689@gmail.com

POLITINIO KOREKTIŠKUMO RIBOS IR PRIGIMTIS

Politiniu korektiškumu vadinamas platus, sudėtingas ir net prieštaringas reiškinys, kurio kraštutinės ribos driekiasi nuo pageidavimo laikytis elementarių padarumo normų politinio spektro dešinėje iki kairuoliškų bandymų užgniaužti ir sunaikinti nepatinkančias idėjas bei pažiūras. Norint šio reiškinio teritorijoje nepasiklysti, būtina suprasti jo prigimtį. Atrodo, kad politinio korektiškumo prigimtį geriausiai atskleidė Platonas, nors pats terminas jam nebuvo žinomas.

Sokrato lūpomis Platonas išsakė mintį, kad „valstybių valdovams tikrai dera meluoti ir priešams, ir savo piliečiams – savo valstybės labui“. Kitaip tariant, jeigu politiniai valstybės interesai reikalauja meluoti saviems ir svetimiems, tai meluoti būtina. Tai ir yra esminis politinio korektiškumo principas, branduolys ir neišsenkamos energijos šaltinis.

Kas nors šiam teiginiui galėtų paprieštarauti sakydamas, kad melas korektiškumui nedera. Į tai būtų galima atsakyti, kad tarptautiniuose santykiuose nuo seno egzistuoja plačiai išvystyta mandagus, t. y. korektiško melavimo praktika, vadinama diplomatija. Su ja dabar konkuruoja nemandagus, jokių, net apsimestinio padarumo normų nepaisantis melavimas, vadinamas informaciniu karu.

Ryšys tarp politikos ir korektiškumo dar labiau atsiskleidžia pažvelgus į „korektiškumo“ kilmę iš lotynų *corrigo*, reiškusio ištiesinimą, pataisymą, sudrausminimą. Šią pirmąją prasmę

susiejus su žodžiu „politika“, reiškiančiu manipuliavimo didelėmis žmonių masėmis meną, savaime iškyla klausimas, o ką politikas tiesina? Atsakymas aiškus. Jis tiesina tiesą taip, kad ji atitiktų šalies politinius arba dažniausiai asmeninius interesus.

Vis dėlto melas lieka melu ir žmonės nelabai linkę jam pasiduoti, ypač tais atvejais, kai tiesa per staigiai ir per daug „ištiesinama“. Čia valdantiejiems gelbsti Sokrato pašnekovas Glaukonas. Jis pataria: „Dabartinių kartų tu neįtikinsi, bet šitai galima įteigti jų sūnums ir vėlesnėms kartoms.“

ŽAKEVIČIENĖ, Indrė

Vytauto Didžiojo universitetas

El. p. indre.zakeviciene@vdu.lt

ŽANRO PARIBIŲ POTENCIALAS LITERATŪROS ETIKOS LAUKE

Pranešimo tikslas – apmąstyti esminius literatūros etikos ir naratyvo etikos teiginius svarstant jų validumą ir galimybę juos „įdarbinti“ diskutuojant su jaunais trečiojo tūkstantmečio skaitytojais. Literatūros etikos ekspertų manymu, romanas gali ugdyti skaitytojo toleranciją ir empatiją kviesdamas spręsti personažams kilusias dilemas ar konfliktus, gilintis į pasakojimo ar pasakotojo etiką, aiškintis rašančiojo ar skaitančiojo etikos aspektus, bet ar naujos kartos skaitytojas leisis į diskutuoti kviečiančio romano peripetijas nesuintriguotas iškart? Tokį klausimą išprovokavo vis labiau ryškėjantis atotrūkis tarp skaitytojų kartų – jų gebėjimo atkoduoti literatūros teksto prasmes. Galima daryti prielaidą, kad savitai paneigtas žanro kanonas galėtų pažadinti skaitytojo budrumą ir išjudinti jo asociacijas, vadinasi, galėtų inspiruoti gyvesnes diskusijas ir kartu padėti skaitytojui žengti literatūros etikos keliamų tikslų link. Ši prielaida pranešime bus grindžiama I. Mero, B. Jonuškaitės, R. Aškinytės romanų pavyzdžiais, akcentuojant žanrų susiliejimo – savitų paribių radimosi – reiškinių.

ŽEGUNIENĖ, Vaida

Klaipėdos universitetas

El. p. vaidazeg@gmail.com

DEVELOPMENT OF CROSS-CULTURAL COMMUNICATION TO ELIMINATE SOCIAL BOUNDARIES OF MIGRATION PROCESS

The article reveals peculiarities of cross-cultural communication and occurring social boundaries related with the migration process. Currently the issue of migration is widely discussed in the contemporary society. Politicians and governmental bodies actively take actions and create special programmes for refugees, fugitives and people asking for asylum in the countries with higher economic standards. Even smaller countries as the Baltic States actively participate in migration policy and governments enact political decisions regarding wealth of immigrants. Migration process comprises variety of problems and challenges related with both sides the local community and immigrants. Beside conditions suitable for their further existence, the essence and importance of social communication has to be emphasized. Cross-cultural

communication has to be developed immediately due to elimination of social boundaries. Furthermore, the article provides essential information on positive aspects of cross-cultural communication, whether it can eliminate negative attitude towards immigrants who encounter difficulties attempting to establish successful personal and professional life in foreign country. According to the analysis of legal documents regarding migration process and the review of peculiarities of cross-cultural communication process conclusions reveal the fact, that cross-cultural communication is a very efficient type of communication that allows eliminating of social boundaries and successful understanding of different nations.

ŽMUIDA, Eugenijus

Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas

El. p. eugen.zmuida@gmail.com

ANTANO SKRIPKAUSKO ROMANAS *BE MOTERS* IR LIETUVIŲ LITERATŪROS KOREKCIJA

Antano Skripkausko (1904–1941) vardo nerasime literatūros istorijose ir romano žanrui skirtose monografijose ar studijose. Tai mūsų literatūros baltoji dėmė ir sovietinės okupacijos „sėkmė“, iš kolektyvinės atminties šalinant visus „kenkėjus“, tokius kaip 1941 metų lietuvių sukilimo organizatoriai Vilniuje – tarp jų ir mokytoją Antaną Skripkauską, aktyvų tautininką, keturių romanų autorių, kuris išbuvo draudžiamųjų sąrašė gerus penkis dešimtmečius. Rašytojo šimtųjų metinių proga Šiaulių krašto patriotė Dalia Striogaitė pasirūpino perleisti geriausią Skripkausko kūrinį – *Romaną be moters* (1932). Dabar, Europai minint Pirmojo pasaulinio karo šimtmetį ir artėjant mūsų valstybės jubiliejui, būtina sugrįžti prie šio bene ryškiausiai Didžiojo karo realybę Žemaitijos provincijoje meniniu žodžiu perteikusio teksto. Jis unikalus ne tik savo tematika, mažai nagrinėta mūsų literatūrologų, bet ir novatoriškomis savybėmis, išskiriančiomis jį to meto lietuvių prozos kontekste – pasakojimo intensyvumu, stiliaus glaustumu, „mažo žmogaus“ pasakojimo perspektyva globalių istorijos įvykių fone. *Romanas be moters* – bene vienintelis lietuvių literatūros kūrinys, gretintinas su prarastosios kartos romanais. Drastiški vaizdai, akcentuojantys karo absurdiškumą, prievartos ir sekso scenos, dekalogo kodeksus pažeidęs neigiamas personažas – kūrinio herojus, vienasvėjis išsaugantis savo dvasios šventovę – visa tai nepelnytai užmirštame Skripkausko romane. Šis kūrinys turi rasti vietą mūsų tarpukario literatūros panoramoje, netgi, manytume, ją koreguoti.